

Δ. Ν. Μπουρδάρας
Μεσολογγίου 30
15122 Μαρούσι
Τηλ:

Αθήνα, 7 Φεβρουαρίου 2005

Κε Πρόεδρε,

Επισυνάπτεται το σημείωμα που μου διαβιβάσατε από 27 Ιανουαρίου 2005 (συνημμένο 1). Με κόκκινο μελάνι σημειώνονται οι διορθώσεις των στατιστικών στοιχείων που μου ζητήσατε. Με κίτρινο, μερικές προσωπικές κρίσεις:

Πέραν αυτού, σημειώνω τα εξής:

α) Το εν λόγω σημείωμα αποτελεί εν ολίγοις περίληψη δύο δικών μου σημειωμάτων που σας είχα υποβάλει από 29.4.03 και από 10.7.03 (συνημμένα 2 και 3 αντίστοιχα) τα οποία είχα κοινοποιήσει και στον τότε Γενικό Γραμματέα του ΥΠ.ΓΕ. Το συνημμένο 2 απαντούσε στο ερώτημά σας «... σε τι οφείλεται η δυσaréσκεια του αγροτικού κόσμου» και είναι ρεαλιστικό, ενώ το συνημμένο 3 συντάχθηκε ενόψει των εκλογών του 2004 και σαν προπαγανδιστικό κείμενο σκόπιμα παρουσίαζε μία ωραιοποιημένη εικόνα της όλης κατάστασης που επικρατούσε στον αγροτικό τομέα και στην μέχρι τότε εφαρμοσθείσα αγροτική πολιτική.

β) Το συνημμένο 1, ενώ αναφέρεται στην περίοδο 1996-2003, επικεντρώνεται στην μεταρρύθμιση της ΚΑΠ του 2003 και σχεδόν αγνοεί την αντζέντα 2000 αλλά και τις επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα από την ένταξή μας στην ΟΝΕ.

γ) Το συνημμένο 1, ενώ αναφέρεται πολύ περιληπτικά σε ορισμένα αρνητικά σημεία της εφαρμοσθείσας πολιτικής, υπερτονίζει τα θετικά της στοιχεία. Συνεπώς είναι μεροληπτικό. Αγνοεί το γεγονός ότι ο αγροτικός κόσμος της χώρας (πλην Κρήτης) καταψήφισε το ΠΑΣΟΚ στις εθνικές εκλογές του 2000 και του 2004.

Μ.Ε. ευτίμηδη


Δ. Μπουρδάρας

Αθήνα, Απρίλιος 2003

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Κατάσταση ελληνικής γεωργίας

Εφαρμοζόμενη πολιτική

Συμπεράσματα, προοπτικές, προβλήματα και προτάσεις

Δ. Ν. Μπουρδάρας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	<u>Αρ.σελ.</u>
1. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	1
1.1 Βασικά μεγέθη	1
1.2 Οικονομικά μεγέθη	3
1.3 Οικονομικοί λογαριασμοί για τη γεωργία, 2001	4
2. Η ΕΦΑΡΜΟΖΟΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	6
2.1 Η Κοινή Αγροτική Πολιτική	6
2.1.1 Μέτρα πολιτικής	6
2.1.2 Η εξέλιξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής	9
2.2 Η εθνική αγροτική πολιτική	12
2.3 Η δημόσια δαπάνη	16
2.4 Η παρεχόμενη στήριξη υπέρ του γεωργικού τομέα	17
3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	20
3.1 Διοικητική οργάνωση εμπλεκομένων υπηρεσιακών μονάδων	22
3.2 Καλύτερη γνώση του αντικειμένου	25
3.3 Σωστή διαπραγμάτευση και εφαρμογή της Κ.Α.Π.	26
3.4 Οριοθέτηση σχέσεων Πολιτείας και συνεταιριστικών οργανώσεων	32
3.5 Προβολή της εφαρμοζόμενης πολιτικής	33
3.6 Φθίνουσες τιμές και επιδοτήσεις παραγωγού	34
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ (πίνακες)	

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Για την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας η ελληνική γη είναι η Γη της Επαγγελίας. Το έδαφος, η ηλιοφάνεια και οι οροσειρές που συγκρατούν το χιόνι και τροφοδοτούν τον υδροφόρο ορίζοντα δημιουργούν ένα ιδανικό περιβάλλον για τις περισσότερες καλλιέργειες. Μόνο η αγελαδοτροφία δεν μπορεί να αναπτυχθεί στην Ελλάδα και να φτάσει στο επίπεδο της αγελαδοτροφίας της βόρειας Ευρώπης ή της Αργεντινής. Έτσι, παράγουμε τα παραδοσιακά μεσογειακά προϊόντα¹ όπως επίσης και πλήθος προϊόντων των οποίων η καλλιέργεια εισήχθη από άλλες ηπείρους. Η καλλιέργεια της πατάτας διαδόθηκε μόλις επί Καποδίστρια ενώ τα ακτινίδια και τα τεύτλα ήταν άγνωστα στην ελληνική πραγματικότητα μέχρι πριν από λίγες δεκαετίες.

Ο μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος, χαρακτηριστικό μειονέκτημα των δομών της ελληνικής γεωργίας ήταν αποτέλεσμα σωστών πολιτικών επιλογών πριν από 100 ή 150 χρόνια για να αντιμετωπισθούν οι τότε ανάγκες του ελληνικού λαού που προέκυψαν από συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα. Ο φθίνων αγροτικός πληθυσμός του σήμερα είναι επίσης αποτέλεσμα της αύξησης της παραγωγικότητας που επιφέρει η συνεχής βελτίωση της εφαρμοζόμενης τεχνολογίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες- η ίδια γη μπορεί να καλλιεργείται από λιγότερα χέρια – όπως επίσης και της ανάπτυξης των υπολοίπων τομέων της οικονομίας.

Η εφαρμοζόμενη αγροτική πολιτική αποτελείται από ένα σύνολο μέτρων, εθνικών ή κοινοτικών, χωρίς προηγούμενο. Σε καμία χώρα εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης ο γεωργικός τομέας δεν προστατεύεται τόσο πολύ όσο στην Ελλάδα. Ούτε υπάρχει άλλος παραγωγικός τομέας στη χώρα μας που να στηρίζεται τόσο όσο ο αγροτικός. Η δημόσια δαπάνη έφτασε το 2001 στα 5,7 δισεκ. € έναντι μιας γεωργικής προστιθέμενης αξίας από 8,8 δισεκ. €. Σχέση 65%! Ακόμη και εάν αφαιρεθούν οι δαπάνες υπέρ Ο.Γ.Α. και ΕΛ.Γ.Α., σαν μέτρα κοινωνικής και όχι αγροτικής πολιτικής, η σχέση παραμένει στο πολύ υψηλό επίπεδο του 43%. Για τα περισσότερα γεωργικά προϊόντα η ακαθάριστη πρόσοδος των παραγωγών είναι συχνά διπλάσια, τριπλάσια ή σε μερικές περιπτώσεις, ακόμη και πενταπλάσια των διεθνών τιμών.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του γεωργικού μας τομέα προσαυξημένη με τις επιδοτήσεις στην παραγωγή έφθασε στο υψηλότερο επίπεδο όλων των εποχών. Από τη δεκαετία του 1990 το μέγεθος αυτό, σε πραγματικές τιμές, παρουσιάζει μία κάμψη (εξαίρεση η τελευταία 3ετία). Όμως, σε συνδυασμό με τον συνεχώς μειούμενο ενεργό

¹ Ο Οδυσσεάς προσέφερε στον Πολύφημο κρασί, δηλαδή μεταποιημένο γεωργικό προϊόν.

αγροτικό πληθυσμό, οδηγούμαστε σε ένα σταθεροποιημένο κατά κεφαλή γεωργικό εισόδημα. Μάλιστα κατά τη διάρκεια της τελευταίας τριετίας είχαμε αύξηση του κατά κεφαλή γεωργικού εισοδήματος κατά 14%.

Κατά το 2001, όταν το κατά κεφαλή Α.Ε.Π. έφθασε τα 12.000 €, το κατά κεφαλή αγροτικό εισόδημα εκτιμάται σε 14.800 €, 40% του οποίου οφείλεται στη στήριξη που παρέχεται από την κοινοτική και την εθνική αγροτική πολιτική. Τόσο περίπου ήταν και το ετήσιο εισόδημα ενός υπαλλήλου του Υπουργείου Γεωργίας, πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, με 20 χρόνια προϋπηρεσίας.

Παρ' όλα αυτά, είναι κοινή η διαπίστωση μιας έντονης δυσαρέσκειας εκ μέρους του αγροτικού κόσμου. Η δυσαρέσκεια αυτή είναι το ψυχολογικό αποτέλεσμα του υπερπροστατευτισμού εντός του οποίου λειτουργεί η ελληνική γεωργία αλλά, κυρίως, και του τρόπου με τον οποίο η Διοίκηση αντιμετωπίζει τον αγρότη. Το παρόν σημείωμα αποτελεί μια προσπάθεια διερεύνησης της επικρατούσας κατάστασης. Διαρθρώνεται ως εξής :

Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται η κατάσταση της ελληνικής γεωργίας. Αναφέρονται ορισμένα βασικά και οικονομικά μεγέθη όπως επίσης και οι γεωργικοί οικονομικοί λογαριασμοί για το 2001.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται μια περιληπτική περιγραφή των μηχανισμών της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και των μέτρων της εθνικής πολιτικής που τη συμπληρώνουν. Αναφέρονται επίσης στοιχεία για τη δημόσια δαπάνη υπέρ του γεωργικού τομέα για το 2001 και περιγράφεται η μεθοδολογία και τα αποτελέσματα της παρεχόμενης στήριξης για την περίοδο 1989-1997.

Τέλος, στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα, οι προοπτικές και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο αγροτικός κόσμος, οπότε αυτόματα προκύπτουν και οι αντίστοιχες προτάσεις για την αντιμετώπισή τους :

1. Διοικητική οργάνωση εμπλεκόμενων υπηρεσιακών μονάδων.

Η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση στην οποία υπάγονται πλέον οι παλιές Διευθύνσεις Γεωργίας, Κτηνιατρικής, Τοπογραφικής, Αλιείας και Εγγείων Βελτιώσεων του Υπουργείου Γεωργίας αδυνατεί να ανταποκριθεί στα καθήκοντά της και δεν εφαρμόζει τις εγκυκλίους και οδηγίες του Υπουργείου.

Η κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας παραμένει στην ίδια διάρθρωση που είχε κατά την περίοδο προ της μεταβίβασης των αρμοδιοτήτων της στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση με 9 Γενικές Διευθύνσεις. Ο Οργανισμός του Υπουργείου βρίσκεται υπό αναθεώρηση, χωρίς να αναθεωρείται, από το 1996.

Παρ' όλη την αποκέντρωση, το Υπουργείο προΐσταται 123 αποκεντρωμένων (;) υπηρεσιών μεταξύ των οποίων αρκετές υπολειτουργούν.

Οι νέοι Οργανισμοί που εποπτεύονται από το Υπουργείο Γεωργίας παρουσιάζουν δυσλειτουργίες ή υπολειτουργούν, παρ'όλο ότι ο ρόλος τους είναι πολύ κρίσιμος. Παράδειγμα : ο «Οργανισμός Πιστοποίησης Γεωργικών Προϊόντων» και οι «Αγροεξαγωγές». Ο ΕΛ.Γ.Α. ακόμη και σήμερα, δεν εφαρμόζει το Νόμο «ΗΣΙΟΔΟΣ» του 2001. Το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. ιδρύθηκε προ δεκαπενταετίας για να συντονίσει την έρευνα στον αγροτικό τομέα. Παρ'όλα αυτά, τα δεκάδες ερευνητικά ινστιτούτα του συνεχίζουν να λειτουργούν ανεξάρτητα, χωρίς συντονισμό². Ο «ΔΗΜΗΤΡΑ» χρωστάει ακόμα κατάρτιση σε χιλιάδες νέους αγρότες (συμβατική υποχρέωση της Διοίκησης στην υλοποίηση του προγράμματος υπέρ των νέων αγροτών) του Β' Κ.Π.Σ.!

Συνολικά υπηρετούν 12.500 υπάλληλοι σε υπηρεσίες που σχετίζονται με τον αγροτικό τομέα ή ένας ανά 50 αγρότες. Παρ'όλα αυτά τα παράπονα των αγροτών για την ανεπάρκεια του διοικητικού μηχανισμού είναι συνεχή.

Πρόταση : Αντιμετώπιση του στεγαστικού προβλήματος του Υπουργείου Γεωργίας, εφαρμογή των ποινών που προβλέπει ο δημοσιοϋπαλληλικός κώδικας, αναθεώρηση του Οργανισμού, κατάργηση των περισσότερων αποκεντρωμένων υπηρεσιών ή υπαγωγή τους στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση ή στους Οργανισμούς του Υπουργείου Γεωργίας, ενεργοποίηση των εποπτευομένων οργανισμών.

2. Καλύτερη επίγνωση του αγροτικού χώρου.

Η αγροτική γη συχνά εμπλέκεται με βιομηχανικές, τουριστικές ακόμη και με οικιστικές εκτάσεις, με αποτέλεσμα να έχουν αυξηθεί αφύσικα τα ενοίκια και η αξία της.

Οι αγρότες δεν τηρούν φορολογικά βιβλία, οπότε η επιστροφή του Φ.Π.Α. για την αγορά των εισροών και των γεωργικών μηχανημάτων γίνεται κατ'αποκοπή. Το ίδιο και η επιστροφή του ειδικού φόρου κατανάλωσης καυσίμων αλλά και η είσπραξη των εισφορών υπέρ του ΕΛ.Γ.Α. Η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή είναι παρούσες.

Δεν υπάρχει μητρώο αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Δεν γνωρίζουμε ποιος είναι ποιος. Προ ολίγων εβδομάδων βρέθηκαν αγροτεμάχια καλλιεργημένα με βαμβάκι που δεν είχαν δηλωθεί στη σχετική αίτηση-δήλωση (μη επιλέξιμα για

² Τα 4 εδαφολογικά του Ινστιτούτα όχι μόνο δεν συντονίζονται αλλά ούτε συνεργάζονται. Διεξάγουν 4 παράλληλες έρευνες σε 4 διαφορετικές περιοχές.

ενίσχυση). Η Διοίκηση δεν μπορεί να βρει τους ιδιοκτήτες τους για να επιβάλλει τις δέουσες ποινές και να εξαιρέσει το αντίστοιχο βαμβάκι από την επιδότηση.

Το αμπελουργικό και ελαιοκομικό μητρώο, το μητρώο βοοειδών και το μητρώο αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων που αποτελούν συμβατική μας υποχρέωση για την εφαρμογή της Κ.Α.Π. δεν έχουν καταρτιστεί ακόμη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μας απειλεί με διακοπή της καταβολής των ενισχύσεων σε ολόκληρους τομείς.

Πρόταση : Θεσμοθέτηση χαρακτηρισμού των χρήσεων γης, κατάργηση της εξαίρεσης των αγροτών από την τήρηση φορολογικών βιβλίων και φορολόγηση του αγροτικού εισοδήματος με πραγματικό και όχι τεκμαρτό τρόπο, κατάρτιση μητρώου αγροτικών εκμεταλλεύσεων, συμπλήρωση των λοιπών μητρώων.

3. Σωστή εφαρμογή της Κ.Α.Π.

Η πλημμελής εφαρμογή της Κ.Α.Π. οδηγεί σε σημαντικούς καταλογισμούς εις βάρος μας. Οι καταλογισμοί αυτοί θα αυξηθούν επειδή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φοβάται ότι η Ελλάδα θα αποτελέσει κακό παράδειγμα για τα νέα δέκα κράτη μέλη.

Η απουσία ποινών στους άμεσα υπεύθυνους σε περιπτώσεις ψευδών δηλώσεων με στόχο την είσπραξη υψηλότερων ενισχύσεων επιτείνει το πρόβλημα και εξωθεί και τους έντιμους παραγωγούς σε πανωγραφήματα.

Στην περίπτωση του βαμβακιού εφαρμόζουμε μία ελληνικής έμπνευσης παραλλαγή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής χωρίς διέξοδο.

Το Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου (Ο.Σ.Δ.Ε.) είναι ατελές. Εμπλέκονται :

- Το Υπουργείο Γεωργίας (Πληροφορική, Τοπογραφική, Κτηνιατρική, Μητρώα),
- Ο Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων (ΟΠ.Ε.Κ.ΕΠ.Ε.),
- Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση,
- Οι Συνεταιριστικές Οργανώσεις (σύμπτωση ελεγκτή – ελεγχόμενου).

Δεν έχει οριστεί πολιτικός υπεύθυνος που να συντονίζει τους ανωτέρω.

Το Γ' Κ.Π.Σ. όχι μόνο άργησε να ενεργοποιηθεί αλλά έχει μία διάρθρωση που δημιουργεί προβληματισμό. Για την πρόωρη συνταξιοδότηση, μέτρο αμφιβόλου αποτελεσματικότητας για την ελληνική γεωργία, έχουν δεσμευτεί 1.150 εκατ. € με κοινοτική συμμετοχή μόνο 30% ενώ για εγγειοβελτιωτικά μόνο 295 εκατ. € όταν η κοινοτική συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό είναι 70% (βλ. πίνακα 10).

Στον τομέα της εναρμόνισης των νομοθεσιών τα πράγματα είναι τόσο άσχημα ώστε κινδυνεύει πλέον η δημόσια υγεία.

Πρόταση : Ενδυνάμωση των ελέγχων κατά την εφαρμογή της Κ.Α.Π., επιβολή υψηλών ποινών στους παρανομούντες, αναδιανομή των κονδυλίων του Γ' Κ.Π.Σ. με την πρώτη ευκαιρία, ορισμός πολιτικού υπευθύνου για το Ο.Σ.Δ.Ε., απεμπλοκή της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης και των συνεταιριστικών οργανώσεων από την εφαρμογή του Ο.Σ.Δ.Ε., επέκταση της διάρθρωσης του ΟΠ.Ε.Κ.ΕΠ.Ε. σε επίπεδο νομού.

4. Σχέσεις Πολιτείας και Συνεταιριστικών Οργανώσεων.

Η ελληνική αγροτική πολιτική έχει ευνοήσει σε πολύ μεγάλο βαθμό το συνεταιριστικό κίνημα. Η υπερβολική αρωγή οδήγησε στο αντίθετο από το επιθυμητό αποτέλεσμα. Το δημόσιο χρέος επιβαρύνθηκε σημαντικά από τις ρυθμίσεις των αγροτικών χρεών. Σήμερα οι συνεταιριστικές οργανώσεις έχουν ελάχιστη ή καμία ουσιαστική δραστηριότητα. Μαζί με τη Διοίκηση συγκεντρώνουν την αγανάκτηση του αγροτικού κόσμου.

Πρόταση : Η Πολιτεία θα πρέπει να αντιμετωπίζει το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα όπως αντιμετωπίζει οποιονδήποτε οικοδομικό ή καταναλωτικό συνεταιρισμό. Η Α.Τ.Ε. θα πρέπει να εφαρμόζει αυστηρά τα τραπεζικά κριτήρια πριν από κάθε χρηματοδότηση σε συνεταιριστική οργάνωση. Θα πρέπει να σταματήσει η εμπλοκή των συνεταιριστικών οργανώσεων με την εφαρμογή του Ο.Σ.Δ.Ε.

5. Προβολή της εφαρμοζόμενης αγροτικής πολιτικής.

Ο αγροτικός κόσμος και η εκάστοτε αντιπολίτευση υπερτονίζουν τα προβλήματα που αναφέρονται ανωτέρω ενώ από την άλλη πλευρά τα θετικά στοιχεία και αποτελέσματα της εφαρμοζόμενης πολιτικής θεωρούνται αυτονόητα και αγνοούνται (δημόσια δαπάνη 5,7 δισεκ. € για το 2001, στήριξη αγροτικής παραγωγής κατά 40%, ακαθάριστη πρόσδοος παραγωγού διπλάσια, τριπλάσια ή και πολλαπλάσια των διεθνών τιμών, αγροτικό εισόδημα συγκρίσιμο με το εισόδημα των εργαζομένων σε άλλους κλάδους της οικονομίας).

Πρόταση : Συνεχής προβολή των μέτρων και των αποτελεσμάτων της εφαρμοζόμενης πολιτικής.

6. Φθίνουσες τιμές και επιδοτήσεις παραγωγού.

Η ανάγκη εξυγίανσης των δημοσίων οικονομικών των κρατών μελών έχει παγώσει τις πιστώσεις υπέρ του κοινοτικού ταμείου FEOGA – Εγγυήσεις σε γενικές γραμμές στα επίπεδα που αποφασίστηκαν με την Agenda 2000. Συνεπώς οι ονομαστικές εγγυημένες τιμές παραγωγού και οι ενισχύσεις, έτσι όπως εκφράζονται σε Ευρώ, δεν αναπροσαρμόζονται από έτος σε έτος. Ο ετήσιος πληθωρισμός, έστω και χαμηλός της τάξεως 2-4%, τις διαβρώνει. Βέβαια και ο αγροτικός πληθυσμός μειώνεται με αποτέλεσμα το μέσο κατά κεφαλή αγροτικό εισόδημα να έχει σταθεροποιηθεί (αύξηση κατά την τελευταία τριετία). Ο μεμονωμένος όμως αγρότης με συγκεκριμένο μέγεθος εκμετάλλευσης βλέπει το πραγματικό του εισόδημα να μειώνεται από χρόνο σε χρόνο. Εν πάσει περιπτώσει πρόκειται για το μόνο σημείο για το οποίο δεν ευθύνεται η Διοίκηση.

Πρόταση : Ο αγρότης μπορεί να αντιδράσει με πολλούς τρόπους : μεγέθυνση της εκμετάλλευσης, καλύτερη χρήση των γεωργικών εισροών, συμπίεση του κόστους παραγωγής, στροφή σε νέες καλλιέργειες, νέες γεωργικές πρακτικές, βελτίωση της διαπραγματευτικής του θέσης και στενότερη παρακολούθηση των τάσεων της αγοράς.

Συμπέρασμα : Το όραμα της ελληνικής γεωργίας για τις επόμενες δεκαετίες δεν μπορεί παρά να είναι μία γεωργία συμβολαιακή, συμμετοχική, ποιοτική, που να σέβεται το περιβάλλον και τις απαιτήσεις της κοινωνίας.

Το παρόν σημείωμα έχει σαν στόχο να περιγράψει την κατάσταση που επικρατεί στην ελληνική γεωργία και να επισημάνει τα κακώς κείμενα. Δεν προτείνει μέτρα πολιτικής σε επί μέρους τομείς. Εάν αντιμετωπισθούν τα προβλήματα, τότε και η σωστή πολιτική θα προκύψει αυτόματα. Βέβαια, τα περισσότερα προβλήματα σχετίζονται με τον τρόπο λειτουργίας της Διοίκησης και θα ήταν παράδοξο να υπάρξει εξυγίανσή της μόνο στα θέματα άσκησης της αγροτικής πολιτικής και όχι στο σύνολο της κυβερνητικής πολιτικής.

1. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

1.1 Βασικά Μεγέθη

- Γεωγραφικές συντεταγμένες ακραίων σημείων χώρας¹:

	Πλάτος (βόρεια Ισημερινού)	Μήκος (ανατολικά Γκρήνουιτς)
Βορράς (Ορμένιο)	41° 45'	26° 13'
Νότος (Γαύδος)	34° 48'	24° 07'
Ανατολή (Στρογγύλη)	36° 06'	29° 38'
Δύση (Οθωνοί)	39° 51'	19° 22'

- Έκταση χώρας: 132 εκατ. στρέμματα
- Αποστάσεις ακραίων σημείων
 - Από Δ προς Α: 992 χλμ.
 - Από Ν προς Β: 793 χλμ.
- Μήκος ηπειρωτικών συνόρων προς βορρά: 1.181 χλμ.
Μήκος ακτών ηπειρωτικής χώρας (ανατολικά, νότια και δυτικά) και νήσων: 15.021 χλμ.
- Θερμοκρασία αέρα (14 μετεωρολογικοί σταθμοί πόλεων) το 1998¹:
 - απόλυτα μέγιστη: 44,6° C Νέα Φιλαδέλφεια, Ιούλιος,
 - απόλυτα ελάχιστη: - 9,0° C Κοζάνη, Δεκέμβριος.
- Βροχόπτωση (14 μετεωρολογικοί σταθμοί πόλεων) μ.ο. 1981-1990¹:
 - μέγιστη: 935 χιλιοστά/έτος, Ιωάννινα,
 - ελάχιστη: 368 χιλιοστά/έτος, Νάξος.
- Γεωργικές εκτάσεις:
 - εκτάσεις πρωτογενή τομέα: 121 εκατ. στρ.
εκ των οποίων
 - δάση: 29 εκατ. στρ.

¹ Ορισμένα από τα παραπάνω στοιχεία φαίνονται περιττά (συντεταγμένες, θερμοκρασία, βροχόπτωση), δείχνουν όμως το άριστο των συνθηκών που επικρατούν στον ελλαδικό χώρο για την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας ιδίως συγκρινόμενα με άλλες περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του πλανήτη.

ο βοσκότοποι: 52 εκατ. στρ.

ο χρησιμοποιούμενη γεωργική γη: 39 εκατ. στρ.

Το 56% των καλλιεργήσιμων εκτάσεων είναι πεδινές και το 44% αφορά ορεινές-προβληματικές περιοχές. Το 1/3 των εκτάσεων αρδεύεται.

- Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων: 814.000
Γεωργική γη/εκμετάλλευση: 43 στρ.
- Καταναλωτικό κοινό : ελληνικός πληθυσμός 10.964.000 άτομα, τουρίστες 13.600.000 (46,6 εκατ. διανυκτερεύσεις)
- Εργατικό δυναμικό στη γεωργία: 623.000 άτομα, 17% του συνόλου.
60% των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι άνω των 55 ετών.
Ετήσιες μονάδες εργασίας (αναγωγή της απασχόλησης στη γεωργία σε πλήρως απασχολούμενα άτομα/έτος): 535.000.
Ετήσιες μονάδες εργασίας/εκμετάλλευση: 0,65 (υποαπασχόληση).
- Συνεταιριστικό κίνημα:
 - ο 6.350 συνεταιρισμοί (πολυδιάσπαση)
 - ο 118 ενώσεις συνεταιρισμών
 - ο 25 κεντρικές ενώσεις συνεταιρισμών
 - ο 1 κορυφαία οργάνωση με συντονιστικό/καθοδηγητικό ρόλο : ΠΑΣΕΓΕΣ.
- Συνδικαλιστικό κίνημα:
 - ο 6.500 αγροτικοί σύλλογοι
 - ο 45 ομοσπονδίες
 - ο 2 συνομοσπονδίες (ΓΕΣΑΣΕ, ΣΥΔΑΣΕ)

1.2 Οικονομικά Μεγέθη

- ΑΕΠ 2001: 131 δισ. €
- Κατά κεφαλή ΑΕΠ 2001: 11.970 €
- Δαπάνες για τρόφιμα, ποτά, καπνό/σύνολο καταναλωτικών δαπανών: 25%
- Συμμετοχή του γεωργικού τομέα στο ΑΕΠ: 6,8%
- Συμμετοχή του γεωργικού τομέα στις ακαθάριστες επενδύσεις: 4%
- Συμμετοχή της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων στο σύνολο της μεταποίησης: 24%
- Σύνθεση της αξίας της γεωργικής παραγωγής:
 - ο φρούτα 20%
 - ο κρέατα 14%
 - ο κηπευτικά, ελαιόλαδο, από 13%
 - ο βαμβάκι, σιτηρά, από 10%
 - ο γάλα 9%
 - ο καπνός 5%
 - ο πατάτες 3%
 - ο τεύτλα 2%
- Εξωτερικό εμπόριο 2001 σε δισ. €

	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Ισοζύγιο
Γεωργικά προϊόντα	4	3	-1
Σύνολο προϊόντων	32	12	-20
- Επιτόκια χορηγήσεων στη γεωργία
 - ο Καλλιεργητικά δάνεια 4,5%
 - ο Μεσοπρόθεσμα δάνεια 7,25%

1.3 Οικονομικοί λογαριασμοί για τη γεωργία, 2001

Συνολική αξία παραγωγής (όγκος x τιμή + επιδότηση κατά προϊόν)						
- ενδιάμεση κατανάλωση	= ακαθάριστη προστιθέμενη αξία					
	- φόροι	- αποσβέσεις	= καθαρή προστιθέμενη αξία			
			- ενοίκια	- τόκοι	- ημερομίσθια	= εισόδημα γεωργικής οικογένειας

	<u>δισ.€</u>
φυτική παραγωγή (τιμή + επιδότηση x ποσότητα, κατά προϊόν)	8,4
+ ζωική παραγωγή (τιμή + επιδότηση x ποσότητα, κατά προϊόν)	+ 2,8
= τελική παραγωγή	= 11,2
- ενδιάμεση κατανάλωση (κόστος παραγωγής)	- 2,9
= ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	= 8,8
- φόροι – αποσβέσεις	- 0,6
= καθαρή προστιθέμενη αξία	= 8,2
- ενοίκια	- 0,3
- τόκοι	- 0,3
- ημερομίσθια τρίτων	- 0,3
= συνολικό εισόδημα γεωργικών οικογενειών	= 7,4

Τα ανωτέρω στοιχεία μπορούν να αποπληθωριστούν. Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και το εισόδημα των γεωργικών οικογενειών μπορούν να διαιρεθούν με της Ετήσιες Μονάδες Εργασίας (πλήρως απασχολούμενος αγρότης), οπότε προκύπτει το κατά κεφαλή γεωργικό εισόδημα σε σταθερές τιμές. Στη συνέχεια γίνεται η μετατροπή των ετήσιων μεγεθών σε χρονολογικούς δείκτες. Η παρακολούθηση των δεικτών επιτρέπει την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων σχετικά με την πορεία της γεωργικής οικονομίας.

Έτσι, η δεκαετία του 1980 φαίνεται να αποτελεί τη χρυσή δεκαετία για την ελληνική γεωργία. Ο όγκος παραγωγής αυξάνονταν με μικρούς ρυθμούς, οι πραγματικές (αποπληθωρισμένες) τιμές παραγωγού ήταν ελαφρά φθίνουσες, αλλά η μείωσή τους αναπληρώνονταν από τις αυξανόμενες επιδοτήσεις στην παραγωγή. Η συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (όγκος x τιμές + επιδοτήσεις – ενδιάμεση κατανάλωση) σε σταθερές τιμές παρέμεινε σχετικά

σταθερή (μείωση συμμετοχής στο Α.Ε.Π.). Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τον συνεχώς μειούμενο αγροτικό πληθυσμό, οδηγούσε σε διαρκή αύξηση του κατά κεφαλή γεωργικού εισοδήματος (ο σχετικός δείκτης αυξήθηκε από 70 σε 100 μονάδες μέσα στη δεκαετία του 80).

Κατά τη διάρκεια του 1990 ο όγκος παραγωγής συνεχίζει να αυξάνεται με χαμηλότερους ρυθμούς, αλλά οι αποπληθωρισμένες τιμές παραγωγού **μειώνονται δραστικά**. Έτσι, οι χορηγούμενες επιδοτήσεις στην παραγωγή δεν επαρκούν για τη σταθεροποίηση **της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας η οποία σε πραγματικές τιμές βαίνει φθίνουσα** (- 11% μεταξύ 1995 και 2001). Μόνον η παράλληλα συνεχιζόμενη μείωση του εργατικού δυναμικού επέτρεψε **τη σταθεροποίηση του πραγματικού κατά κεφαλή αγροτικού εισοδήματος** (εξαίρεση τα έτη 2000, 2001 και 2002 κατά τη διάρκεια των οποίων η μεταβολή των πραγματικών τιμών ήταν θετική, το ίδιο και η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, οπότε σε συνδυασμό με τη μείωση του εργατικού δυναμικού είχαμε αύξηση του κατά κεφαλή γεωργικού εισοδήματος κατά 14% μέσα στην εν λόγω τριετία).

2. Η ΕΦΑΡΜΟΖΟΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η αγροτική πολιτική που εφαρμόζεται συνίσταται κυρίως σε μέτρα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και επικουρικά σε μέτρα εθνικής πολιτικής.

2.1 Η Κοινή Αγροτική Πολιτική

2.1.1 Μέτρα πολιτικής

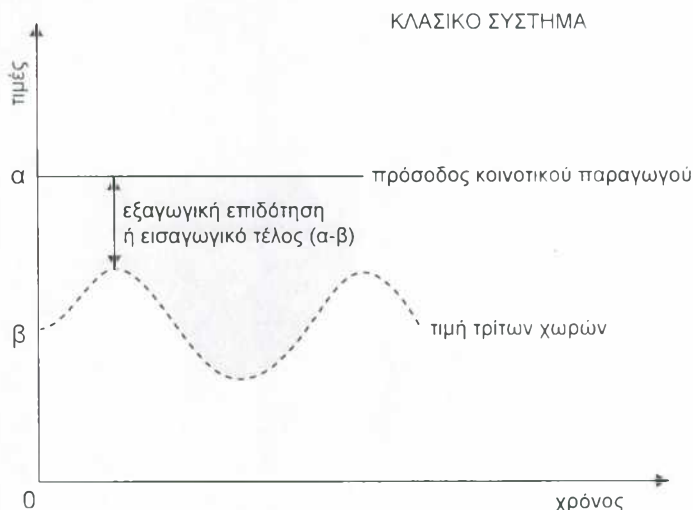
Ενότητα μέτρων που δεν συνδέονται με την παραγωγή ή τους παραγωγικούς συντελεστές: εναρμόνιση εθνικών νομοθεσιών στους τομείς της κτηνιατρικής, φυτοπροστασίας, ασφάλειας τροφίμων, δημόσιας υγείας κ.λ.π. Συνεπάγονται ελάχιστο ή καθόλου κόστος για τον κοινοτικό προϋπολογισμό.

Ενότητα μέτρων διαρθρωτικής πολιτικής (Πυλώνας II). Πρόκειται για μέτρα που αφορούν τους παραγωγικούς συντελεστές: εργασία, γη και κεφάλαιο. Παραδείγματα: εγγειοβελτιωτικά, επενδύσεις στη γεωργική εκμετάλλευση ή στη μεταποιητική βιομηχανία, ενίσχυση της παραγωγής στις ορεινές περιοχές, νέοι αγρότες, πρόωρη συνταξιοδότηση, περιφερειακά προγράμματα κ.λ.π. Τα μέτρα συγχρηματοδοτούνται από τον κοινοτικό και τον εθνικό προϋπολογισμό. Απορροφούν το 2/10 των κοινοτικών δαπανών υπέρ της γεωργίας.

Τα μέτρα του Πυλώνα II ομαδοποιήθηκαν καταρχήν με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και στη συνέχεια με το Α', Β', και Γ' Κ.Π.Σ. Τα μέτρα και η δημόσια δαπάνη για το Γ' Κ.Π.Σ. περιόδου 2000-2006 περιλαμβάνονται στο Παράρτημα.

Ενότητα μέτρων υπέρ της γεωργικής παραγωγής (Πυλώνας Ι). Το κύριο πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσει η Κοινή Αγροτική Πολιτική συνίσταται στο χαμηλό επίπεδο των τιμών των γεωργικών προϊόντων στη διεθνή αγορά. Εφαρμόζονται τρεις εναλλακτικοί μηχανισμοί.

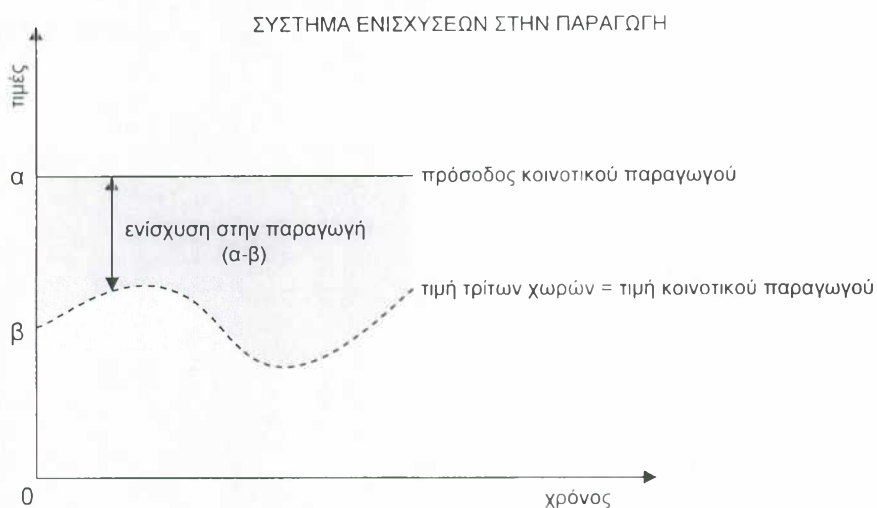
α.



Η χαμηλή τιμή των εισαγόμενων προϊόντων (β) επιβαρύνεται με ένα εισαγωγικό τέλος ($\alpha - \beta$). Έτσι το εισαγόμενο προϊόν θα προσφερθεί στην εσωτερική αγορά στο επιθυμητό επίπεδο (α), που αποτελεί και την τιμή στην οποία θα πουλήσει ο παραγωγός στην εσωτερική αγορά. Σε περίπτωση εξαγωγών χορηγούνται εξαγωγικές επιδοτήσεις ($\alpha - \beta$).

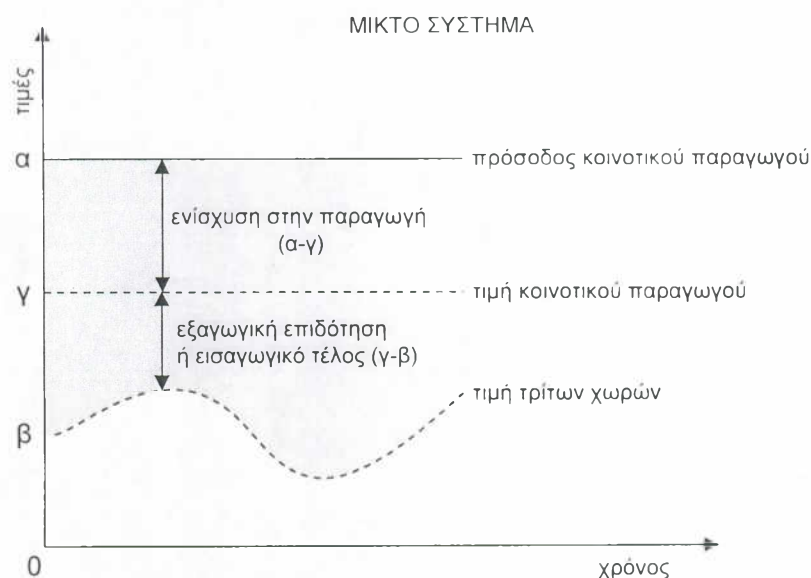
Το βάρος της στήριξης το φέρει ο καταναλωτής. Ο κοινοτικός προϋπολογισμός εμπλέκεται μόνο κατά το εξωτερικό εμπόριο: εξαγωγές = δαπάνη για τον προϋπολογισμό, εισαγωγές = έσοδα.

β.



Οι εισαγωγές είναι ελεύθερες (δεν επιβαρύνονται με εισαγωγικά τέλη) και οι εξαγωγές δεν επιδοτούνται. Συνεπώς η τιμή του κοινοτικού παραγωγού εξισώνεται με την τιμή των τρίτων χωρών (β). Όμως, ο προϋπολογισμός επιδοτεί ($\alpha-\beta$) ολόκληρο το εύρος της παραγωγής (ανά κιλό, ανά στρέμμα ή ανά ζώο) ώστε η ακαθάριστη πρόσδοος του παραγωγού να ανέβει στο επιθυμητό επίπεδο (α). Ο καταναλωτής δεν επιβαρύνεται από την παρεχόμενη στήριξη. Το βάρος το φέρει ο φορολογούμενος.

γ.



Η διαφορά μεταξύ της τιμής των τρίτων χωρών (β) και της επιθυμητής προσόδου για τον κοινοτικό παραγωγό (α) καλύπτεται από το άθροισμα ενός εισαγωγικού τέλους ($\gamma-\beta$) και μιας επιδότησης στην παραγωγή ($\alpha-\gamma$). Το βάρος της στήριξης το φέρει και ο καταναλωτής ($\gamma-\beta$) και ο κοινοτικός προϋπολογισμός ($\alpha-\gamma$).

Οι κοινοτικές δαπάνες για τον Πυλώνα Ι απορροφούν τα 8/10 των κοινοτικών δαπανών υπέρ της γεωργίας.

Για το 2003 οι κοινοτικές δαπάνες υπέρ του γεωργικού τομέα εκτιμώνται σε:

40 δισ. € για τον Πυλώνα Ι, και
8 δισ. € για τον Πυλώνα ΙΙ.

Σύνολο του κοινοτικού προϋπολογισμού 100 δισ. €, δηλαδή συμμετοχή γεωργικών δαπανών στο σύνολο του κοινοτικού προϋπολογισμού 48%, έναντι 75% προ εικοσαετίας.

2.1.2 Η εξέλιξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων τελευταίων δεκαετιών η Κοινή Αγροτική Πολιτική εξελίσσεται συνεχώς. Καταρχήν οδήγησε σε ανάπτυξη της παραγωγής, σε ισορροπία της αγοράς, σε λογικές τιμές καταναλωτή και σε ικανοποιητικό γεωργικό εισόδημα. Ωστόσο δεν πέτυχε τα αναμενόμενα στο θέμα της άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων.

Η κριτική που ασκείται σήμερα κατά της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής είναι διττή: μεγάλο δημοσιονομικό κόστος (κριτική εκ μέρους κρατών μελών με μεγάλη συμμετοχή στους πόρους του κοινοτικού προϋπολογισμού) και εκτόπιση προϊόντων άλλων χωρών από τη διεθνή αγορά λόγω κοινοτικής υπερπαραγωγής (κριτική εκ μέρους χωρών με μεγάλη συμμετοχή στο διεθνές εμπόριο γεωργικών προϊόντων όπως Η.Π.Α., Καναδάς, Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Νότιος Αφρική, Αργεντινή, Βραζιλία). Η κριτική αυτή οδήγησε στις εξής αναπροσαρμογές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής:

- *Δεκαετία του '80*

Υιοθετήθηκαν τα πρώτα περιοριστικά μέτρα έναντι της συνεχούς αύξησης του όγκου παραγωγής. Πρόκειται για τις «ποσοστώσεις» και τα «κατώφλια» στην παραγωγή.

Ποσόστωση: διοικητικό δικαίωμα παραγωγής που κατανέμεται κατά κράτος μέλος και παραγωγό. Η παραγωγή πέραν της ποσόστωσης είναι σχεδόν απαγορευτική (τεύτλα, αγελαδινό γάλα, καπνός, αιγοπρόβειο κρέας).

Κατώφλι: ανώτατο όριο παραγωγής κατανεμημένο κατά κράτος μέλος ή περιφέρεια. Η επιπλέον παραγωγή συνεχίζει να ενισχύεται αλλά η επιδότηση ανά κιλό, στρέμμα ή ζώο μειώνεται αντίστοιχα (ελαιόλαδο, βαμβάκι, χυμοί εσπεριδοειδών, μεταποιημένη τομάτα και ροδάκινο, σιτηρά, βοοτροφία).

Εφαρμόστηκε επίσης, για πρώτη φορά, η λεγόμενη «δημοσιονομική πειθαρχία»: οι δαπάνες του FEOGA – Εγγυήσεις (Πυλώνας Ι) θα μπορούσαν να αυξάνονται από έτος σε έτος αλλά κατά ποσοστό μικρότερο της ετήσιας αύξησης του Α.Ε.Π. Για το λόγο αυτό η συμμετοχή των γεωργικών δαπανών στο σύνολο του κοινοτικού προϋπολογισμού βαίνει φθίνουσα.

- *Πρώτο και Δεύτερο Πακέτο Delors (1988 και 1992)*

Αυξήθηκαν οι πόροι του κοινοτικού προϋπολογισμού με αποτέλεσμα να ενδυναμωθεί η διαρθρωτική πτυχή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Πυλώνας ΙΙ) ιδίως για τις περιοχές του Στόχου Ι.

- *Η αναθεώρηση του 1992*

Με στόχο την απεμπλοκή των διαπραγματεύσεων στη GATT (Γύρος Ουρουγουάης) που είχαν αρχίσει από το 1986, αποφασίστηκε η τροποποίηση της στήριξης σε τρία βασικά κοινοτικά προϊόντα (σιτηρά, ελαιούχα, βόειο κρέας) από το κλασικό σύστημα στήριξης στο σύστημα των ενισχύσεων στην παραγωγή (βλ. § 2.1.1 ανωτέρω). Δηλαδή αφενός μειώθηκαν οι εγγυημένες τιμές παραγωγού και αφετέρου εισήχθησαν ενισχύσεις στην παραγωγή ώστε να μην θιγεί το εισόδημα των αγροτών.

- *Συμφωνία Γύρου Ουρουγουάης του 1994*

Αποφασίστηκε η μείωση της στήριξης του γεωργικού τομέα κατά 20% έως το έτος 2000. Έγινε όμως αποδεκτό ότι οι νέες ενισχύσεις στα σιτηρά, τα ελαιούχα και το βόειο κρέας που εισήχθησαν με την αναθεώρηση του 1992 από την Ευρωπαϊκή Ένωση, **δεν θα υπολογίζονται κατά τη μέτρηση της στήριξης του 2000**. Συνεπώς, στην πραγματικότητα, η στήριξη της γεωργικής παραγωγής παρέμεινε η ίδια για το έτος 2000 με το προ του 1994 επίπεδο. Απλά δεν μπορούσε να αυξηθεί περισσότερο από το επίπεδο αυτό.

- *Η Agenda 2000*

Το πέρας εφαρμογής του δεύτερου πακέτου Delors, η επικείμενη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι διαπραγματεύσεις σε επίπεδο Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, οδήγησαν στις εξής αποφάσεις με εφαρμογή έως και το 2006:

- ο Οι ίδιοι πόροι του κοινοτικού προϋπολογισμού παραμένουν στο 1,27% του κοινοτικού Α.Ε.Π.
- ο Οι δαπάνες για τον Πυλώνα Ι υπέρ της γεωργικής παραγωγής (FEOGA-Εγγυήσεις) παγώνουν **σε πραγματικές τιμές** στο ύψος του 1999.
- ο Οι δαπάνες για τον Πυλώνα ΙΙ υπέρ της διαρθρωτικής πολιτικής αυξάνονται.
- ο Όπως και στην αναθεώρηση του 1992, οι τιμές των σιτηρών, ελαιούχων και βοείου κρέατος μειώνονται, ενώ οι ενισχύσεις στην παραγωγή τους αυξάνονται. Η ίδια μεθόδευση θα εφαρμοστεί και στον τομέα του αγελαδινού γάλακτος από το 2005. Γίνεται έτσι μία προετοιμασία για την αντιμετώπιση των επικείμενων διαπραγματεύσεων σε επίπεδο Π.Ο.Ε.

- *Οι αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής των Βρυξελλών και της Κοπεγχάγης – 2002*

- ο Διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με 10 νέα κράτη μέλη από το 2004.
- ο Οι ενισχύσεις στην παραγωγή (Πυλώνας Ι) θα εισαχθούν προοδευτικά στα νέα κράτη μέλη, μεταξύ 2004 και 2013.

ο Η δημοσιονομική οροφή για τις ενισχύσεις στην παραγωγή (Πυλώνας Ι) και για τα 25 κράτη μέλη ορίστηκε ως εξής:

- * 2006, η οροφή που είχε αποφασιστεί στα πλαίσια της Agenda 2000
- * στη συνέχεια, ετήσια αύξηση 1% σε **τρέχουσες** τιμές.

■ *Η τρέχουσα διαπραγμάτευση στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου*

Από το 2000 άρχισε ο τρέχων γύρος διαπραγματεύσεων στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου με στόχο την αποδυνάμωση των μέτρων πολιτικής που στρεβλώνουν το διεθνές εμπόριο. Αφορούν όχι μόνο τα εισαγωγικά τέλη ή τις εξαγωγικές επιδοτήσεις αλλά και τις ενισχύσεις στην παραγωγή οι οποίες θεωρούνται ότι οδηγούν στην αύξηση της παραγωγής, συνεπώς και στην αύξηση των εξαγωγών. Το σύνολο των χωρών με αναπτυγμένο γεωργικό τομέα πλην της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ιαπωνίας και της Ελβετίας, ζητούν επίμονα τη μείωση της στήριξης που παρέχεται στους γεωργικούς τομείς. Πρόσφατα ο αρμόδιος λειτουργός του Π.Ο.Ε. πρότεινε δραστική μείωση της στήριξης, μεγαλύτερη από αυτή που είναι διατεθειμένη να παραχωρήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι διαπραγματεύσεις θα πρέπει να περατωθούν τον Σεπτέμβριο του τρέχοντος έτους.

■ *Οι τρέχουσες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για περαιτέρω αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής*

Τον Ιανουάριο του 2003 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή λαμβάνοντας υπόψη:

ο τις διαπραγματεύσεις σε επίπεδο Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και
ο τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών και της Κοπεγχάγης σχετικά με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ανώτατη δημοσιονομική οροφή για τα μέτρα του Πυλώνα Ι μέχρι το 2013
πρότεινε:

- * Οι ενισχύσεις για τα σιτηρά, ελαιούχα, ρύζι, ζωοτροφές, βοοτροφία, αιγοπροβατοτροφία και γάλα, να **αποσυνδεθούν** από την παραγωγή. Να χορηγούνται δηλαδή στους δικαιούχους βάσει ιστορικών ατομικών στοιχείων πληρωμών, άσχετα από το ύψος ή το είδος της τρέχουσας παραγωγής. Οι δικαιούχοι θα μπορούν ακόμη και να μην παράγουν κανένα προϊόν, αρκεί να διατηρούν τη γεωργική γη σε καλή κατάσταση. Άλλα προϊόντα, μπορεί να προστεθούν στο καθεστώς της αποσυνδεδεμένης ενίσχυσης στο μέλλον. Η αποσυνδεδεμένη ενίσχυση είναι συμβατή με τις διατάξεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και δεν υπόκειται σε δεσμεύσεις μείωσης, αυξάνοντας με τον τρόπο αυτό τη διαπραγματευτική ευελιξία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- * Οι ενισχύσεις για τους δικαιούχους που εισπράττουν από 5.000 έως 50.000 €/έτος θα μειωθούν κατά 12,5% προοδευτικά έως το 2013, ενώ όσοι εισπράττουν πάνω από 50.000 €/έτος θα αντιμετωπίσουν μείωση κατά 19%.
- * 6 ποσοστιαίες μονάδες από τις μειώσεις θα επιστραφούν στα 15 παλαιά κράτη μέλη μέσω του Πυλώνα II (μέτρα διαρθρωτικής πολιτικής) κατανεμημένα σύμφωνα με το γεωργικό τους δυναμικό αλλά και τις ανάγκες τους.

2.2 Η εθνική αγροτική πολιτική

Τα κύρια μέτρα της εφαρμοζόμενης αγροτικής πολιτικής είναι τα μέτρα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Μέτρα εθνικής πολιτικής εφαρμόζονται μόνο επικουρικά και υπό την προϋπόθεση ότι δεν διαταράσσουν την εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Διαφορετικά θα οδηγούμαστε στην επανεθνικοποίηση και κατάρρευσή της.

Καταρχήν απαγορεύεται η λήψη εθνικών μέτρων που σχετίζονται με τον Πυλώνα I (στήριξη γεωργικής παραγωγής: ενισχύσεις, εγγυημένες τιμές, δασμοί, παρέμβαση κ.λ.π.). Εδώ η εθνική πολιτική συνίσταται στις θέσεις που υποστηρίζουμε στα διάφορα κοινοτικά όργανα κατά τη διαμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 διαθέτουμε 5 ψήφους σε σύνολο 87, οι δε διαδικασίες για την υιοθέτηση ενός Κανονισμού είναι αρκετά περίπλοκες. Συνήθως, απαιτείται ειδική πλειοψηφία πάνω σε μία πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και μετά από απλή γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (θετική ή αρνητική). Εάν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αντίθετη γνώμη απαιτείται ομοφωνία. Δικαίωμα αρνησικυρίας (veto) δεν υφίσταται.

Από την άλλη πλευρά, τα μέτρα του Πυλώνα II (γεωργικές διαρθρώσεις – παραγωγικοί συντελεστές) συγχρηματοδοτούνται από τον κοινοτικό και τον εθνικό προϋπολογισμό. Έτσι, στην προκειμένη περίπτωση, η εθνική πολιτική αποκτά σημαντική βαρύτητα όχι μόνο στο εφαρμοστικό μέρος και στην εκταμίευση της εθνικής συμμετοχής αλλά και στην **ολή διάρθρωση των μέτρων του Πυλώνα II**, που λίγο-πολύ εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του κράτους μέλους. Για παράδειγμα, είναι το κράτος μέλος που αποφασίζει εάν στα πλαίσια του Γ' Κ.Π.Σ. θα προωθήσει περισσότερο τα μέτρα υπέρ των νέων αγροτών ή υπέρ των ορεινών περιοχών και λιγότερο την πρόωρη συνταξιοδότηση ή τα εγγειοβελτιωτικά, στα όρια πάντοτε ενός δεδομένου δημοσιονομικού φακέλου.

Εννοείται, ότι στον τομέα της εναρμόνισης των νομοθεσιών τα κράτη μέλη εφαρμόζουν πιστά τις κοινοτικές οδηγίες (φυτοπροστασία, υγεία των ζώων,

δημόσια υγεία, τρόφιμα, γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί κ.λ.π.), τομέας που απορροφά σε σημαντικό βαθμό τις δραστηριότητες της εθνικής διοίκησης.

Αλλά πέραν της εμπλοκής της με την Κ.Α.Π. (μέτρα του Πυλώνα Ι, του Πυλώνα ΙΙ και της εναρμόνισης των νομοθεσιών) η εθνική πολιτική εφαρμόζεται αποκλειστικά σε ορισμένους επί μέρους τομείς στους οποίους δεν εμπλέκεται η κοινοτική νομοθεσία.

Πρόκειται κυρίως για τους τομείς της αγροτικής πίστης, της ασφάλισης των αγροτών, της ασφάλισης της γεωργικής παραγωγής και της φορολογικής πολιτικής σχετικά με το εισόδημα, το Φ.Π.Α. και τη μεταβίβαση της γεωργικής γης.

Αγροτική πίστη: Παραδοσιακά ασκείται από την Α.Τ.Ε. η οποία εδώ και χρόνια λειτουργεί σαν καθαρά εμπορική τράπεζα έναντι του ειδικού καθεστώτος που απολάμβανε έως το 1990. Διαθέτει πάνω από 220 καταστήματα, 7 γραφεία στο εξωτερικό και απασχολεί περί τους 5.600 εργαζόμενους. Τα επιτόκια χορηγήσεων έπεσαν από το 1990 μέχρι σήμερα από 25% στο 6,5% για τα καλλιεργητικά δάνεια και από 23% σε 8,25% για τα μεσοπρόθεσμα. Ο εθνικός προϋπολογισμός επιδοτεί τους κατά κύριο επάγγελμα αγρότες με δύο ποσοστιαίες μονάδες για τα καλλιεργητικά δάνεια και με μία ποσοστιαία μονάδα για τα μεσοπρόθεσμα.

Ασφάλιση αγροτών: Καλύπτεται από τον Ο.Γ.Α. που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Το 1962 η **βασική** σύνταξη ήταν 180 δρχ./μήνα και μέχρι το 1988 ανέβηκε στις 8.500 δρχ. χωρίς να λειτουργεί ανταποδοτικό σύστημα (εισφορές). Από το 1988 έως το 1998 λειτούργησε προαιρετικό ανταποδοτικό σύστημα ασφάλισης επιπλέον της βασικής σύνταξης, με τρεις ασφαλιστικές κλάσεις. Έτσι το 1998 η βασική μηνιαία σύνταξη διαμορφώθηκε στις 32.000 δρχ. και η προαιρετική **πρόσθετη** στις 21.000-39.000 δρχ. Από το 1998 εφαρμόζεται το καθεστώς της **Κύριας** Ασφάλισης των Αγροτών με υποχρεωτική ανταπόδοση (εισφορές). Κατά το 2003 οι συντάξεις διαμορφώνονται ως εξής:

Βασική: 170 € για όλους τους ασφαλισμένους.

Πρόσθετη: από 70 έως 128 € για τους προαιρετικά ασφαλισμένους από 1988-1998.

Κύρια: από 34 έως 98 € για 5 χρόνια ασφάλισης από το 1998. Η συμμετοχή του εθνικού προϋπολογισμού στις δαπάνες του Ο.Γ.Α. είναι σημαντική.

Ασφάλιση παραγωγής: Καλύπτεται από τον ΕΛ.Γ.Α. (από τον Ο.Γ.Α. έως το 1987). Προβλέπονται ασφαλιστικές εισφορές από 3% στις πωλήσεις των φυτικών προϊόντων και 0,5% στις πωλήσεις των ζωικών. Τα έσοδα του ΕΛ.Γ.Α. από τις ασφαλιστικές εισφορές κυμαίνονται γύρω στα 100 εκατ. € ενώ οι δαπάνες αποζημιώσεων είναι 2 έως 3 φορές υψηλότερες και καλύπτονται από

τον εθνικό προϋπολογισμό. Οι εισφορές είναι οι ίδιες για όλους τους αγρότες ασχέτως του ασφαλιστικού κινδύνου για τις επιμέρους περιοχές της χώρας.

Φορολογικά μέτρα: Οι αγρότες εξαιρούνται της υποχρέωσης τήρησης φορολογικών βιβλίων. Έτσι, εφαρμόζονται κατ' αποκοπή διατάξεις.

Φορολογία εισοδήματος: Το εισόδημα υπολογίζεται τεκμαρτά ανά είδος καλλιέργειας, ανά νομό και ανά ζώνη (πεδινή-ορεινή, ποτιστική-ξηρική). Οι σχετικοί συντελεστές είναι πολύ χαμηλοί. Σε συνδυασμό με το αφορολόγητο όριο των 3.000 € για τους κατά κύριο επάγγελμα αγρότες, η συνολική φορολογική επιβάρυνση των αγροτών αποβαίνει ελάχιστη.

Φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών: Εφαρμόζονται αυξημένες φοροαπαλλαγές (120.000 € και μέχρι 100 στρέμματα).

Φορολογία μεταβίβασης ακινήτων: Εφαρμόζεται πληθώρα φοροαπαλλαγών.

Φορολογία μεγάλης ακίνητης περιουσίας: Πλήρης απαλλαγή για τους κατά κύριο επάγγελμα αγρότες.

Φ.Π.Α.:

- Αγορά μηχανημάτων: 18%
- Αγορά ειδών ενδιάμεσης κατανάλωσης (λιπάσματα, φάρμακα) κ.λ.π.: 8%
- Πώληση γεωργικών προϊόντων: απαλλαγή
- Επιστροφή του Φ.Π.Α. που επιβάρυνε τις αγορές της ενδιάμεσης κατανάλωσης μέσω κατ' αποκοπή συντελεστών
 - * 4% για δασικά προϊόντα και αλιεύματα
 - * 5% για φυτικά προϊόντα
 - * 6% για ζωικά προϊόντα

επί των ακαθαρίστων εσόδων (πωλήσεων) του προηγούμενου έτους.

Κόστος για τον εθνικό προϋπολογισμό: 130 εκατ. €

Αγορά αγροτικών φορτηγών Ι.Χ. αυτοκινήτων: Πολύ χαμηλή εισφορά (από 235 έως 410 € για φορτηγά 1,2 – 4 τόνους μικτού βάρους).

Ειδικός φόρος κατανάλωσης πετρελαίου: Επιστρέφεται το 50% του φόρου μέσω εφαρμογής κατ' αποκοπή συντελεστών επί των ακαθαρίστων εσόδων (πωλήσεις) προϊόντων φυτικής παραγωγής (2%) και ζωικής παραγωγής (0,6%). Επιπλέον, απαλλάσσεται το 30% του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα θερμοκήπια, ξηραντήρια, ανεμομείκτες και αντλητικά συγκροτήματα. Παρόμοιες ρυθμίσεις ισχύουν για το φωταέριο και τη βενζίνη που καταναλώνεται από δασικούς συνεταιρισμούς.

Κόστος για τον εθνικό προϋπολογισμό: 60 εκατ. €.

Αγροτικό ηλεκτρικό ρεύμα: Για συνολική κατανάλωση 3.000 γιγαβατώραν η ΔΕΗ χρεώνει τους αγρότες με χαμηλότερο τίμημα κατά 120 εκατ. €.

Πολιτική υπέρ των συνεταιριστικών οργανώσεων: Αλληπάλληλα κατά καιρούς νομοθετήματα ρυθμίζουν θέματα που αφορούν το συνεταιριστικό κίνημα. Πρόκειται για ευνοϊκές διατάξεις που στοχεύουν στην προσέλκυση των αγροτών στους συνεταιρισμούς. Έχουν γίνει επανειλημμένες ρυθμίσεις χρεών υπέρ αυτών.

Εννοείται τέλος, ότι για την υλοποίηση των μέτρων της κοινοτικής και της εθνικής αγροτικής πολιτικής έχουν θεσπιστεί και λειτουργούν οι σχετικοί **θεσμοί και διοικητικοί μηχανισμοί:** μέχρι τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας το **Υπουργείο Γεωργίας** ήταν διαρθρωμένο σε κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες. Από τα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας οι κατά τόπους Δ/νσεις Γεωργίας, Αλιείας, Κτηνιατρικής, Τοπογραφικής και Εγγείων Βελτιώσεων υπήχθησαν στη **νομαρχιακή αυτοδιοίκηση**. Στις 13 **διοικητικές περιφέρειες** της χώρας υπάγονται κάποιες στοιχειώδεις υπηρεσιακές μονάδες και η δασική υπηρεσία της χώρας. Παρόλα αυτά στο Υπουργείο Γεωργίας συνεχίζουν να υπάγονται κάποιες εξειδικευμένες αποκεντρωμένες υπηρεσίες ανά την επικράτεια (123 υπηρεσιακές μονάδες!). Πρόκειται για σταθμούς, εργαστήρια, οικονομικές επιθεωρήσεις, κρατικά κτήματα, φυτώρια κ.λ.π. Η κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας, παρόλο ότι δεν προϊστάται πλέον των υπηρεσιών που υπήχθησαν στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, συνεχίζει να είναι διαρθρωμένη σε 9 Γενικές Δ/νσεις.

Το Υπουργείο Γεωργίας υποστηρίζεται στο έργο του από σημαντικό αριθμό Οργανισμών ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου: Ο.Γ.Α., ΕΛ.Γ.Α., Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε., ΔΗΜΗΤΡΑ, ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε., AGROCERT, ΑΓΡΟΕΞΑΓΩΓΕΣ, ΓΑΛΑΚΤΟΣ, ΜΠΕΝΑΚΕΙΟ κ.λπ. Λειτουργούν επίσης 3 ελληνικές αντιπροσωπείες με τμήματα γεωργικού ενδιαφέροντος στο εξωτερικό: Ε.Ε., FAO και Ο.Ο.Σ.Α.

Αξίζει επίσης να τονιστεί ότι **στην υλοποίηση των μέτρων της αγροτικής πολιτικής και συγκεκριμένα του Πυλώνα Ι της Κ.Α.Π.** δηλαδή στη χορήγηση των ενισχύσεων στην παραγωγή, **εμπλέκονται** παραδόξως και **οι συνεταιριστικές οργανώσεις**. Μέχρι και το 2001 οι πληρωμές των δικαιούχων γίνονταν μέσω των συνεταιριστικών οργανώσεων, οι οποίες κρατούσαν ως αμοιβή κάποιο ποσοστό, κατά το δοκούν! Από το 2002 οι πληρωμές γίνονται απευθείας στους δικαιούχους αγρότες, αλλά η υποδοχή και η υποβολή τους κατά τη συμπλήρωση των ετήσιων δηλώσεων-αιτήσεων για την είσπραξη των κοινοτικών ενισχύσεων γίνεται ακόμη από τις συνεταιριστικές οργανώσεις επ' αμοιβή (!), αντί της δημόσιας διοίκησης.

Κατά το 2002 υπηρετούσαν (κατά προσέγγιση):

5.000 υπάλληλοι στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση και στις 13 διοικητικές περιφέρειες με αρμοδιότητα τον πρωτογενή τομέα

3.000 υπάλληλοι στο Υπουργείο Γεωργίας εκ των οποίων 1.600 στο κέντρο

4.500 υπάλληλοι στους εποπτευόμενους Οργανισμούς εκ των οποίων:

1.200 στο ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.
 1.200 στον ΕΛ.Γ.Α.
 830 στον Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε.
 460 στον Ο.Γ.Α.
 300 στον ΔΗΜΗΤΡΑ
 70 στον ΓΑΛΑΚΤΟΣ
 70 στο ΜΠΕΝΑΚΕΙΟ
 50 στον AGROCERT
 κ.λ.π.

σύνολο 12.500 ή 1 υπάλληλος ανά 50 αγρότες (εάν προσθέσουμε και τους 23.000 υπαλλήλους των γεωργικών οργανώσεων, τότε η σχέση γίνεται 1 προς 18 !!!).

2.3 Η δημόσια δαπάνη

Αν και υπάρχουν πολύ σημαντικά μέτρα πολιτικής που δε συνεπάγονται κάποιο κόστος για τον προϋπολογισμό (τυποποίηση νωπών οπωροκηπευτικών, κατάλοιπα φυτοφαρμάκων κ.λ.π.), η δημόσια δαπάνη υπέρ του γεωργικού τομέα αποτελεί ένα ασφαλές μέγεθος αποτίμησης της εφαρμοζόμενης πολιτικής.

Έτσι, για το έτος 2001 η συνολική δημόσια δαπάνη υπέρ του γεωργικού μας τομέα έχει ως εξής:

Πυλώνας Ι (FEOGA – Εγγυήσεις)	2.523 εκατ. €
Πυλώνας ΙΙ	
FEOGA Εγγυήσεις (αγροτική ανάπτυξη)	87 εκατ. €
FEOGA Προσανατολισμός	170 εκατ. €
Εθνικός Προϋπολογισμός – μείον εισπράξεις του από FEOGA	450 εκατ. €
-----	-----
	707 εκατ. €
Άλλα μέτρα (εθνικός προϋπολογισμός)	
Κάλυψη ελλειμμάτων ειδικού λογαριασμού FEOGA	104 εκατ. €
Επιδότηση επιτοκίων	11 εκατ. €
Επιστροφή ειδικού φόρου επιδότησης καυσίμων	62 εκατ. €
-----	-----
	177 εκατ. €
Ο.Γ.Α. – ΕΛ.Γ.Α. (εθνικός προϋπολογισμός)	1.916 εκατ. €

Λειτουργικές δαπάνες ΥΠ.ΓΕ. (εθνικός προϋπολογισμός)

381 εκατ. €

Γενικό σύνολο

5.704 εκατ. €

(δεν συμπεριλαμβάνονται οι λειτουργικές δαπάνες των γεωργικών υπηρεσιών της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης).

Η δημόσια δαπάνη των 5,7 δισ. € (2,8 δισ. € εις βάρος του κοινοτικού και 2,9 δισ. € εις βάρος του εθνικού προϋπολογισμού) μπορεί να συγκριθεί με τα 8,8 δισ. € που αποτελούν την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία για το έτος 2001. Σχέση $\frac{5,7}{8,8} = 65\%$ (!)

Ακόμη και αν αφαιρεθούν από τη δημόσια δαπάνη τα 1916 εκατ. € υπέρ ΟΓΑ-ΕΛΓΑ ως κόστος κοινωνικής και όχι αγροτικής πολιτικής, η σχέση γίνεται

$\frac{3,8}{8,8} = 43\%$.

2.4 Η παρεχόμενη στήριξη υπέρ του γεωργικού τομέα

Υπάρχει συγκεκριμένη μεθοδολογία για τη μέτρηση της στήριξης που παρέχεται στο γεωργικό τομέα. Με το θέμα αυτό ασχολήθηκαν καταρχήν από τη δεκαετία του 1960 ακαδημαϊκοί στα Πανεπιστήμια των Η.Π.Α. Κατά τη δεκαετία του 1970 η στήριξη έγινε αντικείμενο μέτρησης στη γεωργική επιτροπή του Ο.Ο.Σ.Α., ενώ αργότερα σε επίπεδο GATT, οι διαπραγματεύσεις αφορούσαν σε συγκεκριμένες δεσμεύσεις ως προς την παρεχόμενη στήριξη (συγκεκριμένα ποσοστά). Σε επίπεδο Π.Ο.Ε., οι διαπραγματεύσεις που άρχισαν προ διετίας αναφέρονται επίσης σε δεσμεύσεις που μετρώνται με συγκεκριμένα ποσοστά στήριξης.

Ο Ο.Ο.Σ.Α. δημοσιεύει ετήσιους πίνακες με τη στήριξη που παρέχεται κατ' έτος, κατά χώρα, κατά προϊόν και στο σύνολο. Δυστυχώς η Ευρωπαϊκή Ένωση περιλαμβάνεται σαν ενιαία χώρα χωρίς να δημοσιεύονται στοιχεία για την ελληνική γεωργία.

Από πλευράς μας, έχουν γίνει δύο προσπάθειες για τη μέτρηση της παρεχόμενης στήριξης στην ελληνική γεωργία σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Ο.Ο.Σ.Α.

- ο για το 1988 δημοσιευμένη,
- ο για την περίοδο 1989-1997 (μη δημοσιευμένη).

Η μεθοδολογία

Για κάθε επιμέρους προϊόν υπολογίζεται η διαφορά μεταξύ εσωτερικών και διεθνών τιμών (στοιχείο γ-β του σχήματος γ της παραγράφου 2.1.1. ανωτέρω – σελ. 8). Η διαφορά οφείλεται στην εφαρμογή εισαγωγικών τελών και εξαγωγικών επιδοτήσεων. Στο στοιχείο αυτό προστίθεται τυχόν επιδότηση που χορηγείται στο προϊόν (στοιχείο α-γ του ιδίου σχήματος). Το άθροισμα πολλαπλασιάζεται με τον όγκο της παραγωγής της συγκεκριμένης περιόδου, οπότε έχουμε τη στήριξη για το εν λόγω προϊόν. Εάν προσθέσουμε τη στήριξη όλων των προϊόντων προκύπτει η στήριξη του γεωργικού τομέα από τα μέτρα πολιτικής του Πυλώνα Ι.

Η στήριξη που παρέχεται από τα μέτρα πολιτικής του Πυλώνα ΙΙ (διαρθρωτικής φύσεως) όπως κίνητρα για τους νέους αγρότες, επενδύσεις στη γεωργική εκμετάλλευση, ενίσχυση ορεινών περιοχών κ.λ.π. δεν επιμερίζεται κατά προϊόν αλλά υπολογίζεται από το σύνολο της διατιθέμενης δημόσιας δαπάνης.

Το άθροισμα της στήριξης από τα μέτρα πολιτικής του Πυλώνα Ι και του Πυλώνα ΙΙ μας δίνουν το σύνολο της παρεχόμενης στήριξης υπέρ του γεωργικού τομέα. Για λόγους συγκρισιμότητας από χρόνο σε χρόνο, από προϊόν σε προϊόν ή από χώρα σε χώρα, τα ανωτέρω αριθμητικά στοιχεία σε €, \$ ή οποιοδήποτε νόμισμα, διαιρούνται δια της ακαθάριστης αξίας της παραγωγής στο ίδιο νόμισμα, οπότε εκφράζονται σε ποσοστά. Για παράδειγμα, στήριξη 40% σημαίνει ότι στα 100 € της ακαθάριστης προσόδου των παραγωγών τα 40 € οφείλονται στα μέτρα πολιτικής ή, με άλλη διατύπωση, εάν δεν εφαρμόζονταν καμία πολιτική ή ακαθάριστη πρόσοδος των παραγωγών θα έπεφτε από τα 100 € στα 60 €.

Η διαφορά μεταξύ ποσοστού στήριξης και ποσοστού δημόσιας δαπάνης/ακαθάριστη αξία παραγωγής οφείλεται στο ότι:

- ο η δημόσια δαπάνη περιλαμβάνει ποσά που δεν προσμετρώνται στον υπολογισμό της στήριξης, όπως λειτουργικές δαπάνες της διοίκησης, δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης, κάλυψη ελλειμμάτων ειδικού λογαριασμού FEOGA (καταλογισμοί) κ.λ.π.
- ο η στήριξη περιλαμβάνει το στοιχείο της διαφοράς εσωτερικών-διεθνών τιμών που δεν είναι δημοσιονομικό στοιχείο αλλά επιβαρύνει τον καταναλωτή.

Ο μέσος όρος της στήριξης υπέρ της ελληνικής γεωργίας κατά την περίοδο 1989-1997 έχει ως εξής:

κατά προϊόν

καπνός	85%
σταφίδες	71%
Ηλίανθος	64%

Βαμβάκι	61%
τεύτλα	64%
ροδάκινα, νεκταρίνια	61%
γάλα	56%
αυγά	50%
βιομηχανική ντομάτα	50%
εσπεριδοειδή, σιτηρά, ρύζι, πουλερικά	40-50%
βόειο, χοίρειο	30-40%
ξερά σύκα, οινοπ. σταφύλια, αιγοπρόβειο, ελαιόλαδο	20-30%
Μήλα	19%
λοιπά φυτικά	4%
λοιπά ζωικά	3%

κατά ομάδες προϊόντων/τομέων

φυτική παραγωγή	33%
ζωική παραγωγή	40%
σύνολο Πυλώνα Ι	35%
σύνολο Πυλώνα ΙΙ	5%
γενικό σύνολο	40%

Βέβαια, δεν θα πρέπει να γίνεται σύγκριση μεταξύ ποσοστού στήριξης και εισοδηματικής κατάστασης παραγωγών κατά προϊόν π.χ. στα κηπευτικά η στήριξη είναι σχεδόν μηδενική αλλά η τιμή παραγωγού σε σχέση με το κόστος παραγωγής είναι ικανοποιητική. Αντίθετα, στα σιτηρά η στήριξη είναι της τάξεως του 50% αλλά η ακαθάριστη πρόσδοος σε σχέση με το κόστος παραγωγής φέρνει τους σιτοπαραγωγούς σε δυσμενέστερη θέση.

Ένα ακόμη σημείο που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι το γεγονός ότι ουσιαστικά η στήριξη εκφράζει το πόσο υψηλότερη είναι η ακαθάριστη πρόσδοος των παραγωγών σε σχέση με τις διεθνείς τιμές. Έτσι το γεγονός ότι η στήριξη παραμένει η ίδια π.χ. 40% για ολόκληρη την περίοδο 1989-1997 ενώ οι διεθνείς τιμές μειώνονται, ισοδυναμεί με μείωση της ακαθάριστης προσόδου των παραγωγών σε σταθερές τιμές. Εν προκειμένω δηλαδή, οι αριθμοί ευημερούν αλλά η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Το σημείο αυτό δεν θίγεται κατά τις συζητήσεις σε επίπεδο Ο.Ο.Σ.Α. ή Π.Ο.Ε.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες η εφαρμοζόμενη στη χώρα μας γεωργική πολιτική έχει οδηγήσει σε μία άνευ προηγουμένου στήριξη του τομέα. Για την πραγματοποίηση μίας ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της τάξεως των 8,8 δισ. € διατίθεται δημόσια δαπάνη ύψους 5,7 δισ. € (στοιχεία 2001)! Παρόμοια στήριξη δεν παρέχεται σε καμία άλλη χώρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ούτε άλλωστε και στους υπόλοιπους τομείς της ελληνικής οικονομίας.

Για το 2001 το γεωργικό εισόδημα ανά ετήσια μονάδα εργασίας (πλήρως απασχολούμενο άτομο και όχι ανά αγρότη), δηλαδή το πηλίκον της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας δια των ετήσιων μονάδων εργασίας που απαιτούνται για να παραχθεί η ελληνική γεωργική παραγωγή, εκτιμάται σε 14.800 € (περίπου 5 εκατ. δρχ., εκ των οποίων τα 2 εκατ. δρχ. οφείλονται στην παρεχόμενη στήριξη). Εάν αφαιρεθούν οι καταβαλλόμενοι τόκοι, ενοίκια και ημερομίσθια αγρεργατών από τον αριθμητή, αλλά και οι ετήσιες μονάδες εργασίας που αντιστοιχούν στους αμειβόμενους αγρεργάτες από τον παρανομαστή, το προκύπτον εισόδημα ανά ετήσια μονάδα εργασίας της αγροτικής οικογένειας ανεβαίνει στα 16.000 € (υπόμνηση: εισόδημα πτυχιούχου υπαλλήλου του ΥΠ.ΓΕ. με 21 χρόνια προϋπηρεσίας = 14.500 €). Αντίθετα, το εισόδημα ανά ετήσια μονάδα εργασίας των αγρεργατών (πρόκειται κυρίως για οικονομικούς μετανάστες) δεν υπερβαίνει τα 4.000 €.

Συνεπώς και οι προοπτικές της ελληνικής γεωργίας για την επόμενη τουλάχιστον δεκαετία δεν μπορεί παρά να είναι ευνοϊκές, ακόμη και αν αναμένονται περιοριστικά μέτρα από πλευράς κοινοτικού προϋπολογισμού ή Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Εξάλλου, εκτός από τους πόρους που διατίθενται μέσω της πολιτικής, υπάρχει και η εφαρμοζόμενη κατά την παραγωγική διαδικασία τεχνολογία η οποία εξελίσσεται συνεχώς. Σήμερα για παράδειγμα, υπάρχουν αρδευτικά συγκροτήματα που ενεργοποιούνται μέσω τηλεφώνου! Υπάρχουν επίσης γεωργικοί ελκυστήρες εφοδιασμένοι με ηλεκτρονικές συσκευές που ισοπεδώνουν ένα οργωμένο αγροτεμάχιο με απόκλιση ύψους μόνο μερικών εκατοστών !

Η επιστήμη – και στο γεωργικό τομέα – κάνει συνεχή άλματα. Έχουμε προ πολλού περάσει από την παραδοσιακή στη βιομηχανοποιημένη γεωργία και ήδη βρισκόμαστε μπροστά στους προβληματισμούς που δημιουργεί η εξέλιξη της βιοτεχνολογίας. Είναι δύσκολο ακόμη και να φανταστούμε σήμερα την τεχνολογία που θα χρησιμοποιεί η ελληνική γεωργία δέκα χρόνια αργότερα.

Παράλληλα, δεν θα πρέπει να αγνοούμε τις εξελίξεις εκτός του ελληνικού γεωργικού τομέα οι οποίες όμως τον επηρεάζουν σημαντικά. Καταρχήν, η ανάπτυξη της Κίνας και της Νοτιοδυτικής Ασίας επιδρά ευνοϊκά στη διεθνή ζήτηση γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, συνεπώς και στην ισορροπία των αγορών, πράγμα που εκτονώνει τις πιέσεις που ασκούνται στην Κοινή Αγροτική Πολιτική. Η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός αλλά και καταναλωτής αρκετών γεωργικών προϊόντων. Οι διεθνείς προβλέψεις αναφέρουν ετήσια ανάπτυξη της οικονομία της με ρυθμό 6%. Από την άλλη πλευρά η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα αυξήσει τους καταναλωτές της ενιαίας μας αγοράς κατά 75 εκατομ. ακόμη. Ο γεωργικός τομέας των νέων κρατών μελών είναι συμπληρωματικός και όχι ανταγωνιστικός του δικού μας. Μπορεί το βιοτικό επίπεδο των νέων κρατών μελών να μην είναι ιδιαίτερα υψηλό, αλλά οι προοπτικές είναι ευνοϊκές. Γι αυτό άλλωστε προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αλλά και στο εσωτερικό της χώρας, η πρόοδος σε άλλους τομείς επηρεάζει άμεσα τον αγροτικό χώρο: το οδικό δίκτυο επεκτείνεται και βελτιώνεται συνεχώς, χτίζονται νέα νοσοκομεία, ιδρύονται νέα πανεπιστήμια, όλα τα αγροτικά νοικοκυριά διαθέτουν πλέον ιδιωτικό αυτοκίνητο κ.λ.π.²

Παράλληλα, η ένταξή μας στην Ο.Ν.Ε. δημιουργεί ένα εντελώς διαφορετικό οικονομικό περιβάλλον. Ο πληθωρισμός του 4% θεωρείται σήμερα υψηλός, όταν πριν μερικά μόνο χρόνια ήταν 24%. Τα επιτόκια καλλιεργητικών δανείων έπεσαν από 23% στο 4,5%. Η αμοιβή εργασίας των οικονομικών μεταναστών (κόστος παραγωγής) είναι πολύ χαμηλή. Δεν υπάρχει στάβλος, θερισμός ή τρύγος που να μη βασίζεται σε οικονομικούς μετανάστες.³ Η δυναμική αυτή, παρόλη τη συγκυρία του 2003, δεν μπορεί παρά να συνεχιστεί και κατά την επόμενη δεκαετία.

Σύμφωνα με μία ρώσικη παροιμία «η Ελλάδα τα έχει όλα»⁴ που σημαίνει ότι οι εδαφοκλιματολογικές συνθήκες επιτρέπουν την παραγωγή μιας μεγάλης ποικιλίας προϊόντων. Αυτό το νόημα έχει και η αναφορά στις γεωγραφικές συντεταγμένες, στη θερμοκρασία και στη βροχόπτωση στον ελλαδικό χώρο που παρουσιάζεται στην αρχή του παρόντος σημειώματος. Παράγουμε τα πατροπαράδοτα μεσογειακά προϊόντα (σιτηρά, αιγοπρόβειο κρέας και γάλα, αμπέλι, ελιές...) από τον καιρό του Ομήρου, αλλά και πλήθος προϊόντων των οποίων η καλλιέργεια έχει εισαχθεί από άλλες ηπείρους (βαμβάκι, καπνός, ντομάτα, τεύτλα...). Η καλλιέργεια της πατάτας εισήχθη μόλις επί Καποδίστρια. Τα ακτινίδια και τα τεύτλα πριν από μερικές δεκαετίες. Συνεπώς

² αν και εθεάθη ηλικιωμένος αγρότης στη Νάξο πάνω σε μουλάρι, τη στιγμή βέβαια που επικοινωνούσε μέσω κινητού τηλεφώνου

³ όταν μετά από σειρά διαρρήξεων στα ορεινά χωριά της Νεμέας, η αστυνομία προσπάθησε να απομακρύνει τους παράνομους οικονομικούς μετανάστες, η τοπική κοινωνία ζήτησε την αναβολή της αστυνομικής επιχείρησης λόγω του επικείμενου τρύγου

⁴ Π. Κολύρης, τεύχος ΕΘΙΑΓΕ 2003

ακόμη και στη θεωρητική περίπτωση που θα έπαυε να εφαρμόζεται κάθε μέτρο πολιτικής, η ελληνική γεωργία θα έχει τις προϋποθέσεις να λειτουργεί και να παράγει. Μετά από μία επώδυνη περίοδο προσαρμογής όπου μεταξύ των άλλων θα είχαμε απότομη έξοδο του εργατικού δυναμικού από τον τομέα αλλά και μείωση των σημερινών πολύ υψηλών τιμών της γης και των ενοικίων θα δημιουργούνταν νέες, λιγότερες, πολύ μεγαλύτερες και πολύ δυναμικότερες αγροτικές εκμεταλλεύσεις που θα ήταν προσαρμοσμένες στην αγορά. Εξάλλου και σήμερα οι δυναμικότερες εκμεταλλεύσεις είναι αυτές που στηρίζονται λιγότερο ή καθόλου από τα μέτρα πολιτικής (κηπευτικά, άνθη, σπαράγγια, αμπέλια, υδατοκαλλιέργειες, επώνυμα προϊόντα ή προϊόντα βιολογικής γεωργίας).

Φυσικά, το πιο ρεαλιστικό σενάριο είναι η συνέχιση σε γενικές γραμμές της υφιστάμενης πολιτικής. Βέβαια, κάποια επί μέρους μέτρα που αφορούν συγκεκριμένους τομείς μπορεί να μεταβληθούν προς το χειρότερο. Δεν είναι όμως πιθανό να βρεθούμε μπροστά στο ενδεχόμενο της ριζικής μεταβολής του οικονομικού περιβάλλοντος εντός του οποίου αναπτύσσεται η ελληνική γεωργία.

Όμως, παρ' όλα τα πολλά θετικά στοιχεία σχετικά με την υφιστάμενη πολιτική, την εξέλιξη της τεχνολογίας, το διεθνές και το ελληνικό οικονομικό περιβάλλον και τη σταθεροποίηση του κατά κεφαλή αγροτικού εισοδήματος σε υψηλότερα επίπεδα, **επικρατεί μία διάχυτη δυσaréσκεια στον αγροτικό μας κόσμο.** Η δυσaréσκεια αυτή άλλοτε αποτελεί έκφραση απλής αντίδρασης και δυστροπίας και άλλοτε είναι δικαιολογημένη. Υπάρχουν αρκετά στοιχεία που δικαιολογούν τις αντιδράσεις του αγροτικού μας κόσμου και όλα πλην ενός σχετίζονται **με τον τρόπο που εφαρμόζεται η αγροτική μας πολιτική.** Ακολουθεί μια προσπάθεια καταγραφής των σημείων αυτών, οπότε αυτόματα εξάγονται και τα συμπεράσματα για την αντιμετώπισή τους.

3.1 Διοικητική οργάνωση εμπλεκόμενων υπηρεσιακών μονάδων

Μέχρι την προηγούμενη δεκαετία το Υπουργείο Γεωργίας ήταν διαρθρωμένο σε κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες. Σε κάθε νομό της χώρας λειτουργούσε Διεύθυνση Γεωργίας, Διεύθυνση Κτηνιατρικής, Διεύθυνση Εγγειοβελτιωτικών Έργων και Διεύθυνση Δασών ενώ σε αρκετούς νομούς λειτουργούσε επιπλέον Διεύθυνση Τοπογραφικής και Διεύθυνση Αλιείας. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 οι υπηρεσίες αυτές υπήχθησαν στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση (οι δασικές υπηρεσίες υπήχθησαν στις 13 διοικητικές περιφέρειες).

Δυστυχώς, οι νομαρχιακές υπηρεσιακές μονάδες έχουν αφεθεί στην τύχη τους. Οι περισσότερες υπολειτουργούν. Ο Υπουργός Γεωργίας δεν προϊσταται πλέον των υπηρεσιών αυτών. Συνεπώς, ούτε εντολές μπορεί να τους απευθύνει ούτε

μπορεί να συνδράμει στην αναβάθμισή τους. Οι νομάρχες επικαλούνται ανεπάρκεια πιστώσεων και έλλειψη προσωπικού.

Αλληπάλληλες αναφορές της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης καταφθάνουν στο Υπουργείο Γεωργίας και στον Οργανισμό Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων (Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε.), ορισμένες εκ των οποίων έχουν γίνει αντικείμενο κοινοβουλευτικού ελέγχου. Η κατάσταση που επικρατεί είναι πραγματικά δύσκολη. Το αρμόδιο Υπουργείο έχει αποκοπεί από το χώρο του φυσικού του αντικειμένου. Δύο παραδείγματα :

- Σήμερα 31.3.2003 ανακοινώθηκε ότι εμφανίστηκε ένα κρούσμα σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας βοοειδών στις Φέρρες. Η αρμόδια νομαρχιακή υπηρεσία έστειλε δείγμα προς εξέταση σε λάθος εργαστήριο. Εν τω μεταξύ το κρέας καταναλώθηκε από την τοπική κοινωνία. Ζητήθηκε η παραίτηση του προϊσταμένου της κτηνιατρικής υπηρεσίας, αλλά αυτό δεν λύνει το πρόβλημα.
- Προ διетίας, με αφορμή άλλο κρούσμα της ίδιας νόσου, δεν κατέστη δυνατή η ανακάλυψη της προέλευσης του ζώου (ντόπιου ή εισαχθέντος) όπως επιτάσσει η κοινοτική νομοθεσία. Η προέλευση του ζώου είναι σημαντική ως προς τα μέτρα που θα έπρεπε να ληφθούν για να αντιμετωπισθεί η κατάσταση.

Η διοικητική αποδιοργάνωση των περιφερειακών υπηρεσιών δεν αποβαίνει μόνο σε βάρος της εξυπηρέτησης του αγρότη και στην εύλογη αγανάκτησή του ή στους υψηλούς καταλογισμούς εκ μέρους του FEOGA-Εγγυήσεις, αλλά υπονομεύει ακόμα και τη δημόσια υγεία.

Λύση στο πρόβλημα θα ήταν η εκ νέου υπαγωγή των περιφερειακών υπηρεσιών από τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση στο Υπουργείο Γεωργίας. Δεδομένου ότι η λύση αυτή είναι πολιτικά απαράδεκτη, το μόνο που απομένει είναι η ανάπτυξη νέων παράλληλων περιφερειακών υπηρεσιών που θα υπάγονται είτε στο Υπουργείο Γεωργίας είτε στους εποπτευόμενους οργανισμούς του και οι οποίες θα αναλάβουν τα περισσότερα αντικείμενα που σήμερα υπάγονται στην αρμοδιότητα της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης.

Αλλά και στο κέντρο η κατάσταση δεν είναι ιδανική. Ο Οργανισμός του Υπουργείου Γεωργίας είναι αντικείμενο επεξεργασίας για αναθεώρηση εδώ και οκτώ περίπου χρόνια! Η κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας στεγάζεται σε 13 κτίρια, με ότι αυτό συνεπάγεται από πλευράς χρηστής διοίκησης. Κατά κανόνα οι υπάλληλοι δεν αμείβονται ηθικά για τυχόν προσφορά τους πέραν του συνηθισμένου και δεν τιμωρούνται για παραλήψεις ή για σφάλματα ούτε καν για τη μη τήρηση του κανονικού ωραρίου εργασίας. Κυκλοφορούν φήμες για χρηματισμό υπαλλήλων αλλά ποτέ δεν έγινε μία

ενδεδειγμένης εξέταση των καταγγελιών. Το Υπουργείο στερείται Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου. Οι Διευθύνσεις Επιθεώρησης χρησιμοποιούνται ως «ψυγείο» για την εκεί τοποθέτηση των αντιπαθητικών σε ορισμένους υπαλλήλων.

Ένα άλλο διοικητικό πρόβλημα συνίσταται στο ότι παρόλη την υπαγωγή των περιφερειακών υπηρεσιών στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση ένας σημαντικός αριθμός από αυτές συνεχίζει να υπάγεται στο κέντρο. Είναι οι λεγόμενες 123 αποκεντρωμένες υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας : κέντρα, σταθμοί, φυτώρια, κτήματα κλπ. Πρακτικά οι υπηρεσίες αυτές δεν ελέγχονται από κανέναν. Απασχολούν εκατοντάδες υπαλλήλους, σχεδόν όσους και η κεντρική υπηρεσία και έχουν αμφιβόλου σκοπιμότητας αντικείμενο. Οι περισσότερες από τις μονάδες αυτές θα πρέπει είτε να καταργηθούν, είτε να υπαχθούν στις διοικητικές περιφέρειες ή στα παραρτήματα του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας (ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε). Δύο παραδείγματα, αντιπροσωπευτικά της κατάστασης που επικρατεί :

- Σε ιχθυογεννητικό σταθμό με δύο υπαλλήλους ο ένας πήρε άδεια και ο άλλος αρρώστησε. Ο γόνος καταστράφηκε αλλά οι υπάλληλοι συνεχίζουν να υπηρετούν ευδοκίμως στις ίδιες θέσεις περιμένοντας τη συνταξιοδότησή τους όταν άλλοι υπάλληλοι λόγω φόρτου και πίεσης στην εργασία υποβαθμίζουν την οικογενειακή τους ζωή.
- Υπάλληλος σε αποκεντρωμένη υπηρεσία της Αττικής υποβάλλει συνεχώς αιτήσεις για μετακίνηση λόγω έλλειψης αντικειμένου σε ολόκληρη τη μονάδα που υπηρετεί και του ηθικού προβληματισμού που του δημιουργεί αυτή η κατάσταση.

Θα πρέπει τέλος να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην οργάνωση και στο έργο των εποπτευόμενων Οργανισμών από το Υπουργείο Γεωργίας. Κάποιοι Οργανισμοί ιδρύθηκαν στα τέλη της περασμένης δεκαετίας ακριβώς για να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα που δημιουργήθηκε από την υπαγωγή των περιφερειακών υπηρεσιών στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση : Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε., ΑΓΡΟΕΞΑΓΩΓΕΣ, ΑΓΡΟΓΗ, ΔΗΜΗΤΡΑ, ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ κλπ. Σήμερα, ορισμένοι από αυτούς υπολειτουργούν και οπωσδήποτε δεν ανταποκρίνονται στους στόχους που αρχικά είχαν τεθεί. Η σημερινή δομή του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. είναι η ίδια με αυτήν που είχε προ δεκαπενταετίας όταν συνεστήθη. Υποτίθεται ότι συνένωσε μεγάλο αριθμό ανεξάρτητων ερευνητικών ιδρυμάτων με στόχο να προαχθεί η ερευνητική προσπάθεια, αλλά στην πραγματικότητα ακόμη και σήμερα τα ιδρύματα αυτά λειτουργούν σχεδόν αυτόνομα χωρίς κανένα συντονισμό στο έργο τους. Στον τομέα της ασφάλισης της γεωργικής παραγωγής, οι νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικά με τον ΗΣΙΟΔΟ και τον ΟΑΣΙΣ που θεσπίστηκαν εδώ και χρόνια ακόμα δεν άρχισαν να υλοποιούνται. Οι

υπηρεσίες που θα έπρεπε να προσφέρονται από τον ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ και τις ΑΓΡΟΕΞΑΓΩΓΕΣ είναι υποτυπώδεις ενώ αποτελούν αναγκαία συνθήκη για την παραπέρα ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας. Ο ΔΗΜΗΤΡΑ χρωστάει ακόμη κατάρτιση σε χιλιάδες νέους αγρότες (συμβατική υποχρέωση της Διοίκησης για την υλοποίηση του προγράμματος νέων αγροτών) του Β' Κ.Π.Σ.! Δεν έχει αρχίσει ακόμη η εμπλοκή του στο Γ' Κ.Π.Σ. Όσο για τον Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε. γίνεται εκτενέστερη αναφορά παρακάτω. Συνεπώς η κατάσταση που επικρατεί στους εποπτευόμενους Οργανισμούς θα πρέπει να αντιμετωπισθεί.

3.2 Καλύτερη επίγνωση του αγροτικού χώρου

Ενώ από τη μία πλευρά εφαρμόζουμε μία δρακόντεια και δαπανηρή αγροτική πολιτική, από την άλλη η γνώση του αντικειμένου της πολιτικής αυτής δεν είναι επαρκής : δεν υπάρχει **μητρώο αγροτικών εκμεταλλεύσεων και αγροτών**. Τα βασικά αυτά μεγέθη εκτιμώνται στατιστικά αλλά δεν έχουν μετρηθεί ποτέ. Κάθε χρόνο επιδοτούμε τα προϊόντα της γης, αλλά δεν έχουμε χαρτογραφήσει επαρκώς την ίδια τη γεωργική γη με τις αντίστοιχες εκμεταλλεύσεις που είναι εγκατεστημένες επάνω σ'αυτή. Κάθε χρόνο οι αγρότες συμπληρώνουν αιτήσεις-δηλώσεις σχετικά με την παραγωγή τους, αλλά δεν υπάρχει ένα ενιαίο μητρώο δικαιούχων ενισχύσεων.

Τα χαρτογραφικά στοιχεία και η λογισμική βάση δεδομένων πάνω στα οποία στηρίζεται το **Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου (Ο.Σ.Δ.Ε.)** για την πληρωμή των ενισχύσεων στα σιτηρά, τη βοοτροφία και την αιγοπροβατοτροφία είναι ατελή. Τα **αμπελουργικό και ελαιοκομικό μητρώο, το μητρώο βοοειδών και το μητρώο αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων** που αποτελούν συμβατικές μας δεσμεύσεις απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκονται ακόμη στη διαδικασία της κατάρτισης. Ακόμη και απλές στατιστικές πληροφορίες, όπως οι ετήσιες τιμές παραγωγού κατά προϊόν, εμπεριέχουν μεγάλο βαθμό αναξιοπιστίας δεδομένου ότι πολλές νομαρχιακές υπηρεσίες σταμάτησαν προ πολλού να αποστέλλουν τις σχετικές πληροφορίες. Έτσι τα ελλιπή στοιχεία συμπληρώνονται κατά το δοκούν «δια ξυσίματος της κεφαλής».

Στην ατελή εικόνα που έχουμε για την ελληνική γεωργία οδηγεί και η εξαίρεση των αγροτών μας από την υποχρέωση της τήρησης του κώδικα βιβλίων και στοιχείων όπως επίσης και η φορολόγηση του αγροτικού εισοδήματος με τεκμαρτό τρόπο. **Εάν** δεν υπήρχαν αυτές οι εξαιρέσεις και **οι αγρότες τηρούσαν απλά φορολογικά βιβλία** (μερικές εγγραφές το χρόνο για έσοδα – έξοδα), τότε θα είχαμε μία πολύ καλή εικόνα της ελληνικής γεωργίας. Θα γνωρίζαμε ποιοι ακριβώς ασχολούνται στην πρωτογενή παραγωγική διαδικασία,

ποιο το γεωργικό και εξωγεωργικό τους εισόδημα – άρα και ποιοι είναι οι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες – τι ακριβώς παράγουν και ποια η κατάσταση της γεωργικής τους εκμετάλλευσης. Θα γνωρίζαμε ποιοι αστοί συμπληρώνουν το εισόδημά τους με γεωργικό εισόδημα και ποιοι αγρότες συμπληρώνουν το εισόδημά τους με εξωγεωργικό εισόδημα και πόσο. Θα ήμασταν τότε σε θέση να αξιολογήσουμε πολύ καλύτερα τα διάφορα μέτρα αγροτικής πολιτικής. Επίσης, εάν οι αγρότες μας τηρούσαν φορολογικά βιβλία, δεν θα υπήρχε θέμα επιστροφής του Φ.Π.Α. ή του ειδικού φόρου κατανάλωσης καυσίμων κατ'αποκοπή (βάσει συντελεστών επί της αξίας των τιμολογίων αγοράς των εμπορών) που προκαλεί τόσες αδικίες και αντιδράσεις. Ακόμη, τα έσοδα του ΕΛ.Γ.Α.θα ήταν πολλαπλάσια των σημερινών. Βέβαια μια τέτοια ρύθμιση θα μπορούσε να αποφασιστεί μόνο κατά την έναρξη μιας κυβερνητικής θητείας.

Τέλος, είναι αυτονόητη η έλλειψη τάξης που δημιουργείται από τη μη θεσμοθέτηση χαρακτηρισμού **των χρήσεων γης** σε οικιστική, αγροτική, βιομηχανική και τουριστική. Σε πολλές περιοχές της χώρας οι διάφορες χρήσεις εμπλέκονται επάνω στις ίδιες εκτάσεις με αποτέλεσμα την άνοδο της αξίας της γεωργικής γης. Έχουμε από τις υψηλότερες τιμές και ενοίκια της γεωργικής γης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το γεγονός αυτό μειώνει την κινητικότητα της γεωργικής γης και αποτελεί εμπόδιο στη μεγέθυνση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων που τόσο έχουμε ανάγκη.

3.3 Σωστή διαπραγμάτευση και εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Οι θέσεις που πρέπει να υποστηρίζει η ελληνική αντιπροσωπεία κατά τη διαμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής είναι αυτονόητες. Πηγάζουν από τη σημερινή πραγματικότητα μέσα στην οποία λειτουργεί η ελληνική γεωργία : μικρός κλήρος, μεσογειακά προϊόντα, υστέρηση στην αγροτική ανάπτυξη σε σύγκριση με άλλα κράτη μέλη κ.λ.π. Το ίδιο εξάλλου συμβαίνει και με τις θέσεις που υποστηρίζουν οι αντιπροσωπείες των άλλων κρατών μελών. Εάν παρακολουθήσει κανείς τα Συμβούλια Υπουργών Γεωργίας επί σειρά ετών, τότε είναι σε θέση να φανταστεί τις θέσεις των άλλων αντιπροσωπειών πάνω σε οποιοδήποτε θέμα πριν ακόμη αυτές πάρουν το λόγο.

Ωστόσο μερικές φορές, ευτυχώς σπάνιες, οι θέσεις που υποστηρίζουμε δεν είναι οι καλύτερες δυνατές. Για παράδειγμα, προ ετών, τα κοινοτικά όρια παραγωγής (κατώφλια) στο βαμβάκι και στο ελαιόλαδο δεν ήταν διαχωρισμένα κατά κράτος μέλος. Η ελληνική υπερπαραγωγή βάμβακος επιβάρυνε με συνυπευθυνότητα τους ισπανούς βαμβακοπαραγωγούς, ενώ η ισπανική

υπερπαραγωγή ελαιολάδου επιβάρυνε τους έλληνες ελαιοκαλλιεργητές. Η ισπανική αντιπροσωπεία ζήτησε τον επιμερισμό του κοινοτικού κατώφλιου βάμβακος σε επιμέρους εθνικά κατώφλια ώστε να επιβαρύνονται με συνυπευθυνότητα μόνο τα κράτη μέλη που ευθύνονται για την υπερπαραγωγή βάμβακος. Η Ελλάδα όμως δε ζήτησε το ίδιο για το ελαιόλαδο. Μόνο μετά από χρόνια και μετά από πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διαχωρίστηκε το κοινοτικό κατώφλι ελαιολάδου σε επιμέρους εθνικά. Ακόμη και τότε, η ελληνική αντιπροσωπεία δε ζήτησε τον επιμερισμό του εθνικού κατώφλιου ελαιολάδου σε επιμέρους κατώφλια ανά νομό ώστε να σταματήσει ο εσωτερικός ανταγωνισμός στο πανωγράψιμο και στην απάτη μεταξύ των παραγωγών των διαφόρων περιοχών της χώρας. Υπάρχουν αρκετά παρόμοια παραδείγματα.

Εκεί όμως που η κατάσταση είναι ιδιαίτερα προβληματική είναι **ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζουμε την Κοινή Αγροτική Πολιτική**. Υπάρχει πλήθος παραδειγμάτων που οδηγούν σε υψηλούς καταλογισμούς εκ μέρους του FEOGA εις βάρος μας και σε τελική ανάλυση οδηγούν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλλει όλο και πιο δυσμενείς προτάσεις για τα ελληνικά συμφέροντα :

- Οι εκτεταμένες απάτες κατά την εφαρμογή της **απόσυρσης των οπωροκηπευτικών** οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην αναθεώρηση του καθεστώτος στον τομέα των οπωροκηπευτικών, με αποτέλεσμα οι εισπράξεις μας από το FEOGA να μειωθούν από 50 έως 80 δισεκ. δρχ. προ του 1998, σε 7 έως 20 δισεκ. δρχ. μετά το 1999!
- Η έλλειψη σοβαρών ελέγχων και επιβολής κυρώσεων στα πανωγραφήματα **ελαιολάδου και βαμβακιού** κλπ έχουν δημιουργήσει μια κατάσταση άνευ προηγουμένου. Στην περίοδο 2001/02 η διοίκηση δεν ήταν σε θέση να αποδείξει ποιες παρτίδες βάμβακος για εκκόκκιση ήταν πλασματικές και συνεπώς μη επιλέξιμες για ενίσχυση. Ο Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε. συνήψε μία σύμβαση με το ΕΘ.Ι.Α.Γ.Ε. ύψους 100 εκατ. δρχ. με στόχο την αποκάλυψη των απατών και των παρατυπιών μέσω ενός «προηγμένου συστήματος γεωγραφικών πληροφοριών» με τη βοήθεια δορυφορικών εικόνων και συσκευών εντοπισμού των αγροτεμαχίων στο έδαφος. Τελικά για την εν λόγω περίοδο δεν επιβλήθηκε ούτε μία ποινή σε βαμβακοπαραγωγό. Για την τρέχουσα περίοδο ο ΟΠ.Ε.Κ.ΕΠ.Ε. συνήψε και πάλι παρόμοιες συμβάσεις με το ΕΘ.Ι.Α.Γ.Ε. και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο ύψους 500 εκατ. δρχ. αλλά μέχρι σήμερα που «κλείνει» η εκκοκκιστική περίοδος δεν έχει ανακοινωθεί η αποκάλυψη ούτε μιας απάτης ή η επιβολή κάποιας ποινής έστω και σε έναν παραγωγό. **Η έλλειψη ελέγχων εξαναγκάζει και τους έντιμους παραγωγούς να δηλώνουν ψευδή στοιχεία** για να αντιμετωπίσουν την υψηλή

συνυπευθυνότητα στην οποία οδηγούν τα πανωγραφήματα κάποιων ανέντιμων παραγωγών. Η έλλειψη ελέγχων και κυρώσεων οδηγεί σε φαύλο κύκλο.

Στην περίπτωση του ελαιολάδου, τα πανωγραφήματα της τρέχουσας περιόδου λέγεται ότι είναι άνευ προηγουμένου. Από το Μάρτιο 2003, όταν πλέον είχε τελειώσει σχεδόν η περίοδος έκθληψης του ελαιοκάρπου, ενδυναμώθηκαν οι έλεγχοι. Οι έλεγχοι όμως αυτοί αφορούν μόνο τα ελαιοτριβεία και όχι τα ελαιόδενδρα, δηλαδή το επίπεδο του παραγωγού. Εξ άλλου, επί σειρά ετών οι τυχόν απάτες που αποκαλύπτονται οδηγούν στην επιβολή ελάχιστων ποινών εις βάρος των ελαιοτριβείων. Δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν ουσιαστικοί έλεγχοι όταν δεν έχουμε καταρτίσει το ελαιοκομικό μητρώο, που αποτελεί συμβατική υποχρέωσή μας εδώ και πολλά χρόνια. **Τυχόν υψηλή συνυπευθυνότητα στην οποία οδηγούν τα πανωγραφήματα θα ανακοινωθεί το επόμενο φθινόπωρο που αποτελεί πολιτικά κρίσιμη χρονική περίοδο.**

Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση των αιγοπροβάτων και των βοοειδών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μας έχει απειλήσει με πλήρη διακοπή των πληρωμών του FEOGA εάν εντός του έτους δεν έχουμε καταρτίσει τα σχετικά «μητρώα». Ακόμη και στις περιπτώσεις που κάποιες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις έχουν καταγραφεί στα ημιτελή μητρώα, οι κτηνοτρόφοι δεν ενημερώνουν, ως οφείλουν, τις αρχές για τις εν τω μεταξύ μεταβολές (αγορές, σφαγή, θάνατοι ζώων). Το Υπουργείο Γεωργίας δεν έχει θεσπίσει ένα σύστημα ποινών εις βάρος των ασυνεπών κτηνοτρόφων. **Συνεπώς υποθάλπει την απάτη.**

- Η εφαρμογή του **Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου (Ο.Σ.Δ.Ε.)** αποτελεί την πιο σοβαρή περίπτωση κακής εφαρμογής της Κοινή Αγροτική Πολιτική που οδηγεί σε καταλογισμούς εκατοντάδων εκατ. € εις βάρος μας κατ'έτος. Εν συντομία, η κοινοτική νομοθεσία προβλέπει :
 - ο Δημιουργία βάσεως δεδομένων χαρτογραφικών πληροφοριών. Πρόκειται για αεροφωτογραφίες ή δορυφορικές εικόνες που σε συνδυασμό με τα προαναφερθέντα μητρώα καλύπτουν το σύνολο των γεωργικών εκτάσεων της χώρας. Οι εικόνες αυτές επεξεργάζονται ώστε να εμφανίζουν και το ανάγλυφο του εδάφους.
 - ο Ύπαρξη λογισμικής βάσεως δεδομένων σχετικά με τους δικαιούχους των κοινοτικών ενισχύσεων.
 - ο Υποβολή αίτησης-δήλωσης από κάθε δικαιούχο κατά προϊόν σε τακτή προθεσμία. Στην αίτηση-δήλωση περιγράφονται αναλυτικά όλα τα αγροτεμάχια του αιτούντος και το αντίστοιχο είδος καλλιέργειας. Υποτίθεται ότι η αίτηση υποβάλλεται στη Διοίκηση. Ο αρμόδιος

υπάλληλος της Διοίκησης, σε συνεργασία με τον αιτούντα, επισυνάπτει στην αίτηση-δήλωση απόσπασμα του σχετικού επεξεργασμένου χάρτη.

- ο Καταχώρηση των στοιχείων των αιτήσεων-δηλώσεων στη λογισμική βάση δεδομένων και συμπλήρωση επάνω στο χάρτη των αγροτεμαχίων για τα οποία έχει ζητηθεί ενίσχυση. Η βάση δεδομένων αυτόματα υποδεικνύει τις περιπτώσεις όπου υπάρχει επικάλυψη της ίδιας επιφάνειας από δύο αιτούντες ή την επιφάνεια που αναφέρεται σε μη αγροτική γη. Η βάση δεδομένων εξάγει τυχαίο δείγμα αιτήσεων προς επιτόπιο έλεγχο.
- ο Διεξαγωγή επιτόπιων ελέγχων από τη Διοίκηση.
- ο Πληρωμή των ενισχύσεων.

Το Ο.Σ.Δ.Ε. άρχισε να εφαρμόζεται από το 1995. Μετά από μία μεταβατική περίοδο εφαρμόζεται πλήρως από 14 κράτη μέλη ήδη από το 1998. Η Ελλάδα ακόμη και το 2003 αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα εφαρμογής. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μας πιέζει με σοβαρούς καταλογισμούς διότι φοβάται ότι **η Ελλάδα θα δημιουργήσει κακό προηγούμενο εν όψει της διεύρυνσης με τα 10 νέα κράτη μέλη.**

Η ελληνική πραγματικότητα τώρα, έχει ως εξής : το Υπουργείο Γεωργίας αναθέτει τη δημιουργία των χαρτογραφικών και λογισμικών βάσεων δεδομένων σε ιδιωτικές εταιρείες και αυτές σε υποαναδόχους. Οι διαδικασίες σύναψης των συμβάσεων αυτών είναι χρονοβόρες και τα αποτελέσματα ατελή. Η σημείωση των αγροτεμαχίων επάνω στο χάρτη γίνεται με το χέρι και όχι ψηφιακά, δηλαδή με τον κένσωρα του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Έτσι γίνεται σωρεία λαθών, ηθελημένων ή μη. Τα ηθελημένα λάθη κρύβουν απάτες. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η συμπλήρωση των χαρτών ήταν εξ ολοκλήρου λανθασμένη, σαν να είχε μετατοπιστεί ολόκληρος ο χάρτης σε σχέση με την πραγματικότητα. Κάτω από τις συνθήκες αυτές η λογισμική βάση δεδομένων δεν μπορεί να εξάγει ασφαλή συμπεράσματα ως προς τα διπλογραφήματα (προαύλιο εκκλησίας έχει δηλωθεί ως αγροτεμάχιο με καλαμπόκι). Τα αποτελέσματα του λογισμικού κάνουν τους αρμόδιους να αναφέρονται σε διώροφα ή τριώροφα αγροτεμάχια, δηλαδή δηλωμένα από δύο ή τρεις δικαιούχους με διαφορετική καλλιέργεια.

Οι αιτήσεις-δηλώσεις συμπληρώνονται από τους αγρότες **με τη βοήθεια των υπαλλήλων των συνεταιριστικών οργανώσεων** τους οποίους εφοδιάζει η Διοίκηση με τα αποκόμματα των χαρτών και όχι με τη βοήθεια της ίδιας της Διοίκησης. Τα στοιχεία των αιτήσεων-δηλώσεων καταχωρούνται στη λογισμική βάση δεδομένων επίσης **από τις συνεταιριστικές οργανώσεις** και όχι από τη Διοίκηση (σύμπτωση

ελεγχόμενου με ελεγκτή). Έτσι, ένας υπάλληλος της συνεταιριστικής ένωσης σε συνεργασία με τον τοπικό τοπογράφο και κάποιους παραγωγούς μπορούν να κάνουν απάτες εκατομμυρίων €.

Οι επιτόπιοι έλεγχοι διεξάγονται από τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση. Λόγω αδυναμιών και καθυστερήσεων δεν διεξάγονται προ της συγκομιδής όπως θα έπρεπε αλλά μετά τη συγκομιδή, ακόμη και μετά τη σπορά της επόμενης περιόδου. Συνεπώς, είναι σαν να μην έχουν γίνει.

Μέχρι και το 2000 όλες οι πληρωμές των δικαιούχων γίνονταν μέσω των συνεταιριστικών οργανώσεων π.χ. εκδίδονταν μία εντολή πληρωμής στην ΑΤΕ υπέρ της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών κάποιου νομού για τα σιτηρά της τρέχουσας περιόδου. Η Ένωση εξαργύρωνε την επιταγή, παρακρατούσε ότι ήθελε για τον εαυτό της ως αμοιβή για των εμπλοκή της στο σύστημα και μοίραζε τα υπόλοιπα. Η Ένωση δεν έκοβε τιμολόγια ούτε δημοσίευε ισολογισμούς. Συνεπώς η κατ' αυτόν τον τρόπο διανομή 2 περίπου δισεκ. € κατ' έτος οδηγούσε στη δημιουργία και διακίνηση ενός μεγάλου όγκου μαύρου χρήματος στην Ελλάδα. Από το 2001, μετά από σωρεία καταλογισμών και μετά τις επίπονες και μακροχρόνιες προσπάθειες ενός φιλέλληνα υπαλλήλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Ελλάδα άρχισε να πληρώνει κατ' ευθείαν τους δικαιούχους στον ατομικό τους τραπεζικό λογαριασμό. Κατόπιν τούτου, οι Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών στερήθηκαν τους πόρους που μέχρι τότε εκμεταλλεύονταν. Για να μην οδηγηθούν σε διάλυση δεδομένου ότι έχουν ελάχιστη εμπορική δραστηριότητα ή έσοδα από την καταβολή των συνεταιριστικών εισφορών των μελών τους, μεθοδεύτηκε με την έγκριση του κράτους – υπεγράφη μνημόνιο μεταξύ ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ. και Υπουργείου Γεωργίας – η εξής παράδοση λύση : για τη συμπλήρωση της αίτησης δήλωσης οι Ενώσεις χρεώνουν τους δικαιούχους, δηλαδή τα μέλη τους και παρά τη θέλησή τους, με ένα ποσό διαφοροποιημένο κατά προϊόν και κατά μέγεθος αγροτικής εκμετάλλευσης. Οι αγρότες διαμαρτύρονται για την επιβάρυνση αυτή αλλά βρίσκονται αντιμέτωποι με τους εκλεγμένους αντιπροσώπους τους. Έτσι τις διαμαρτυρίες τις εισπράττει τελικά η Κυβέρνηση. Το Υπουργείο Γεωργίας υποστηρίζει ότι οι αγρότες δεν είναι υποχρεωμένοι να δεχθούν τις υπηρεσίες των συνεταιριστικών οργανώσεων, αλλά μπορούν να απευθυνθούν κατ' ευθείαν στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση. Αυτό όμως δεν είναι σωστό, διότι η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση δεν εμπλέκεται ως θα όφειλε στην καταχώρηση των αιτήσεων-δηλώσεων.

Η όλη κατάσταση βολεύει διάφορους εμπλεκόμενους : τις τοπογραφικές εταιρείες και τις εταιρείες λογισμικού που επαναλαμβάνουν κάθε χρόνο την ίδια εργασία χωρίς να την τελειώνουν · τις συνεταιριστικές οργανώσεις

και τους υπαλλήλους τους που εγκατέλειψαν το συνεταιρίζεσθαι και βρήκαν άλλο λόγο ύπαρξης · τους μεσάζοντες, τους τοπικούς παράγοντες και τους πολιτευόμενους όλων των παρατάξεων που υποτίθεται ότι ασκούν πιέσεις για την ταχεία εκταμίευση των κοινοτικών ενισχύσεων. **Τα χρήματα είναι τόσο πολλά ώστε η όλη κατάσταση έχει μετατραπεί σε διαχείριση εξουσίας σε τοπικό επίπεδο.**

Είναι κρίμα που η Διοίκηση ανέχεται την κατάσταση αυτή και δεν αναβαθμίζει το σύστημα καταβολής των κοινοτικών ενισχύσεων που μέχρι σήμερα οδηγεί μόνο σε καταλογισμούς και αντιδράσεις εκ μέρους των αγροτών.

Η λύση στο πρόβλημα εφαρμογής του Ο.Σ.Δ.Ε. είναι από τα ευκόλως εννοούμενα. Σήμερα με το Ο.Σ.Δ.Ε. εμπλέκεται το Υπουργείο Γεωργίας (εργασίες τοπογραφικής, πληροφορικής, κτηνιατρικής, μητρώων), ο Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε., η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση και οι συνεταιριστικές οργανώσεις. Κατ'αρχήν θα πρέπει να οριστεί ένας πολιτικά υπεύθυνος για το Ο.Σ.Δ.Ε. Η αναφορά ότι ο Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε. είναι αρμόδιος για το Ο.Σ.Δ.Ε. δεν είναι σωστή. Από την άλλη πλευρά θα πρέπει :

- Η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση να απαλλαγεί από τους επιτόπιους ελέγχους
- Οι συνεταιριστικές οργανώσεις να πάψουν να εμπλέκονται με την συμπλήρωση και την καταχώρηση των αιτήσεων-δηλώσεων
- Ο Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε. να αναλάβει τις αρμοδιότητες τοπογραφικής, πληροφορικής και μητρώων (ενδεχομένως)
- **Ο Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε. να επεκτείνει την περιφερειακή του διάρθρωση σε νομαρχιακό επίπεδο**, με μικρό αριθμό υπαλλήλων – μικρότερο του 10 – σε κάθε Νομό. Τα κλιμάκια αυτά να αναλάβουν την ανάθεση του έργου της συμπλήρωσης των αιτήσεων-δηλώσεων, της καταχώρησης των στοιχείων και των φυσικών ελέγχων σε τρίτους τοπικούς φορείς τους οποίους και θα ελέγχουν
(Προς το παρόν ο Ο.Π.Ε.Κ.ΕΠ.Ε. αναλώνεται στην εφαρμογή μιας ελληνικής εμπνεύσεως παραλλαγής της κοινοτικής πολιτικής στο βαμβάκι, χωρίς διέξοδο).

- Η διάρθρωση του γεωργικού σκέλους του **Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης** δημιουργεί προβληματισμούς : κατ'αρχήν υπάρχουν επικαλύψεις μεταξύ του μέτρου «Ανάπτυξη αγροτικού χώρου», του Leader+ και του γεωργικού σκέλους των 13 περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Ουσιαστικά πρόκειται για τις ίδιες δράσεις τοποθετημένες σε τρία διαφορετικά προγράμματα. Αλλά το πιο σημαντικό είναι ο επιμερισμός των δεσμευμένων πόρων μεταξύ των

επιμέρους δράσεων. Αξιοσημείωτη περίπτωση αποτελεί η πρόωρη συνταξιοδότηση, μέτρο με αμφίβολη αποτελεσματικότητα για την ελληνική γεωργία υπέρ της οποίας δεσμεύτηκαν 1.150 εκατ. € σε σύγκριση με τα ακόλουθα μέτρα :

- επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, μόνο 380 εκατ. €
- μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων, μόνο 392 εκατ. €
- εγγειοβελτιωτικά, γενετικό υλικό, ζημιές από θεομηνίες, μόνο 295 εκατ. €
- ενημέρωση, κατάρτιση αγροτών, προώθηση εξαγωγών, εργαστήρια, φυτοπροστασία, μόνο 81 εκατ. €

Όσο για τη λεγόμενη «δάσωση γεωργικών εκτάσεων» δεσμεύτηκαν 165 εκατ. €, με αποτελεσματικότητα μηδέν. Το χειρότερο είναι ότι η πρόωρη συνταξιοδότηση χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση μόνο με 30% ενώ τα υπόλοιπα προγράμματα με 70%.

- Στον τομέα της **εναρμόνισης των νομοθεσιών** τα πράγματα είναι εξίσου άσχημα. Πέραν των παραδειγμάτων στον τομέα της κτηνιατρικής που προαναφέρθηκαν (αντίδραση της διοίκησης στα κρούσματα της σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας), αξίζει να αναφερθεί ένα ακόμη παράδειγμα : με την ΠΑΒ 2943/27.2.03 καταγγέλθηκε ότι σε κοντινή απόσταση ενός νόμιμου σφαγείου στη Λακωνία λειτουργεί μία παράνομη μονάδα (στέγαστρο) σφαγείου, η οποία όχι μόνο δημιουργεί κίνδυνο για τη δημόσια υγεία αλλά ανταγωνίζεται αθέμιτα την πρώτη Η νόμιμη μονάδα έχει κτιστεί με τη βοήθεια κοινοτικής και εθνικής χρηματοδότησης. Το Υπουργείο Γεωργίας αντί να επιληφθεί της υπόθεσης, απάντησε ότι ο σχετικός έλεγχος αφορά αρμοδιότητα της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης προς την οποία κοινοποίησε την αναφορά του ενδιαφερόμενου. Με τον τρόπο όμως αυτό ένας νόμιμος επενδυτής θα εξαναγκαστεί να παραβιάσει τη νομοθεσία για να αντιμετωπίσει τον αθέμιτο ανταγωνισμό που επιτρέπει η κεντρική Διοίκηση.

3.4 Οριοθέτηση των σχέσεων μεταξύ Πολιτείας και Συνεταιριστικών Οργανώσεων

Για ευνόητους λόγους η εθνική μας πολιτική έχει ευνοήσει σε σημαντικό βαθμό το συνεταιρίζεσθαι. Η έλλειψη κατάρτισης, το μικρό μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, η απομονωμένη και μικρή ελληνική αγορά και πλήθος άλλων παραγόντων επέβαλαν την πολιτική αυτή. Όμως, η υπερβολική αρωγή στο συνεταιριστικό μας κίνημα, οδήγησε στο αντίθετο αποτέλεσμα⁵. Μετά από μία

⁵ σαν τα μικρά παιδιά που η υπερβολική προστασία τα καθιστά ανάγωγα

περίοδο αφειδούς χρηματοδότησης των συνεταιριστικών οργανώσεων και δημιουργίας προβληματικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων μπήκαμε σε μία φάση αλληπάλληλων ρυθμίσεων των αγροτικών χρεών. Έτσι, ενώ κατ'αρχήν αφιερώθηκαν εθνικοί πόροι υπέρ του συνεταιριστικού κινήματος που θα μπορούσαν να είχαν διατεθεί αλλού, ακολούθησε μια νέα δημοσιονομική επιβάρυνση για τις ρυθμίσεις των αγροτικών χρεών. Σήμερα πλέον οι συνεταιριστικές οργανώσεις υπάρχουν για να υπάρχουν και όχι για να υπηρετούν τα μέλη τους. Ενεργοποιούνται μόνο στη συμπλήρωση των αιτήσεων-δηλώσεων του ΟΣΔΕ και στην καταχώρησή τους, χρεώνοντας αδρά τα μέλη τους για την υπηρεσία αυτή. Οι αγρότες, πλέον, δεν είναι δυσαρεστημένοι μόνο με τη δημόσια διοίκηση αλλά στρέφονται και εναντίον των συνεταιριστικών στελεχών.

Θα πρέπει συνεπώς η Πολιτεία να αντιμετωπίζει το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα όπως ακριβώς αντιμετωπίζει και οποιοδήποτε άλλο συνεταιρισμό (οικοδομικό, καταναλωτικό κλπ), χωρίς θωπίες και χαριστικές διατάξεις. Οι συνεταιριστικές οργανώσεις θα πρέπει να απογαλακτιστούν από το κράτος-κόμμα και οι αγρότες να εγκαταλείψουν τη λογική «τα κέρδη δικά μας και οι ζημιές δικές σας». Θα πρέπει να γίνει σαφές ότι οι αγρότες είναι επιχειρηματίες και όχι δημόσιοι υπάλληλοι. Τα κριτήρια για την ίδρυση και λειτουργία των Ομάδων Παραγωγών (κοινοτικός θεσμός, μέσω των οποίων χορηγούνται οι ενισχύσεις ελαιολάδου, καπνού, σταφίδας, ντομάτας, οπωροκηπευτικών, εσπεριδοειδών κλπ) θα πρέπει να τηρούνται απαρέγκλιτα. Φαινόμενα όπως η περίπτωση της Ομάδας Παραγωγών Γαστούνης θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με τη δέουσα αυστηρότητα.

3.5 Προβολή της εφαρμοζόμενης αγροτικής πολιτικής

Έχουμε περιέλθει σε μία κατάσταση όπου τα αρνητικά στοιχεία που αναφέρονται ανωτέρω υπερτονίζονται, ενώ από την άλλη πλευρά τα θετικά στοιχεία της εφαρμοζόμενης πολιτικής θεωρούνται αυτονόητα και αγνοούνται.

Κανείς δεν αναφέρει ότι η στήριξη του αγροτικού τομέα ανέρχεται σε 40%. Ότι δηλαδή εάν δεν υπήρχε η εφαρμοζόμενη πολιτική, το αγροτικό εισόδημα θα ήταν πολύ χαμηλότερο του σημερινού (μάλιστα εάν αναγάγουμε την στήριξη σαν ποσοστό στην προστιθέμενη αξία και όχι στην τελική αξία της παραγωγής, τότε φθάνουμε στο 55%). Ότι η δημόσια δαπάνη κατά το 2001 ήταν 5,7 δισεκ. € έναντι μιας προστιθέμενης αξίας από 8,8 δισεκ. €. Ότι σε καμία χώρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο γεωργικός της τομέας δεν στηρίζεται τόσο, όσο την Ελλάδα. Ότι κανένας άλλος οικονομικός τομέας στη χώρα μας δεν στηρίζεται

τόσο όσο ο αγροτικός. Ότι οι τιμές μαζί με τις επιδοτήσεις που απολαμβάνουν οι έλληνες παραγωγοί είναι συνήθως διπλάσιες, τριπλάσιες ή και πενταπλάσιες των διεθνών τιμών. Ότι το εισόδημα ανά ετήσια μονάδα εργασίας είναι πλέον τη τάξεως των 15.000 € συγκρίσιμο με το εισόδημα των υπολοίπων εργαζομένων. Ότι έχουμε δεσμεύσει τους κοινοτικούς πόρους έως το 2013 και υπάρχει η βούληση για τη στήριξη του αγροτικού τομέα και από εθνικούς πόρους κατά την επόμενη δεκαετία. Ότι οι αποζημιώσεις ΕΛ.Γ.Α. κατά το 2002 ήταν οι υψηλότερες όλων των εποχών. Ότι υπάρχει πληθώρα φορολογικών και άλλων εξαιρέσεων και ευνοϊκών ρυθμίσεων για τους αγρότες κλπ., κλπ. Τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να τονίζονται από τον πολιτικό κόσμο και τα όργανα της Διοίκησης με κάθε μέσο, σε κάθε ευκαιρία και σε μόνιμη βάση.

3.6 Φθίνουσες τιμές και επιδοτήσεις παραγωγού

Υπάρχει τέλος και μία αρνητική κατάσταση που αντιμετωπίζουν οι παραγωγοί και που δεν αποτελεί ευθύνη της Διοίκησης : πρόκειται για τις φθίνουσες πραγματικές τιμές παραγωγού.

Κατά τις αρχές του δεκαετίας του 1980 οι ελληνικές ονομαστικές τιμές παραγωγού προσέγγιζαν τις υψηλότερες κοινοτικές, σημειώνοντας ουσιαστικές αυξήσεις. Έτσι, οι πραγματικές (αποπληθωρισμένες) τιμές παραγωγού ήταν σχετικά σταθεροποιημένες. Στη συνέχεια, ακόμη και όταν οι ελληνικές τιμές έφθασαν στο επίπεδο των κοινοτικών, λειτούργησε ο μηχανισμός switch-over (1986-1992) σύμφωνα με τον οποίο οι θεσμικές κοινοτικές τιμές και ενισχύσεις αυξάνονταν σε ECU κατά το ποσοστό ανατίμησης του Γερμανικού Μάρκου. Ο μηχανισμός αυτός εφαρμόστηκε για να μη σημειωθεί μείωση των θεσμικών τιμών και ενισχύσεων στη γερμανική γεωργία μετά από ανατίμηση του Μάρκου. Οδήγησε σε αύξηση των τιμών σε ECU κατά 21% μέσα σε μία εξαετία. Στην Ελλάδα, η αναπροσαρμογή (υποτίμηση) της πράσινης ισοτιμίας Δραχμής – ECU οδήγούσε σε αύξηση των ονομαστικών τιμών παραγωγού. Παρόλο ότι ο πληθωρισμός ήταν σημαντικά υψηλότερος από την υποτίμηση, η διαφορά καλύπτονταν από τον μηχανισμό switch-over με αποτέλεσμα οι πραγματικές τιμές παραγωγού να συνεχίσουν να είναι σταθεροποιημένες μέχρι και το 1991. Όμως, από το 1992 που έπαυσε η εφαρμογή του μηχανισμού αυτού οι εγγυημένες κοινοτικές τιμές και ενισχύσεις σε ECU σταθεροποιούνται, οι ονομαστικές τιμές για τον έλληνα παραγωγό αυξάνονται μόνο κατά το ποσοστό της διολίσθησης της δραχμής, ενώ ο υψηλότερος πληθωρισμός τις διαβρώνει με αποτέλεσμα να έχουμε μία συνεχή πτώση των πραγματικών τιμών. Η υπέρβαση των εθνικών κατωφλίων στην παραγωγή του ελαιολάδου, του βάμβακος, του σκληρού σίτου και του ρυζιού ενέτειναν το πρόβλημα. Έτσι, οι πραγματικές τιμές παραγωγού, προσαυξημένες με τις ενισχύσεις στην παραγωγή, έπεσαν

μεταξύ 1993 και 2001 κατά 15%. Παράλληλα όμως έπεσε και το κόστος παραγωγής κατά το ίδιο ποσοστό. Αντίθετα, από το 2001 έχουμε μία αύξηση των πραγματικών τιμών παραγωγού, προφανώς λόγω εισαγωγής του €. Ωστόσο η αύξηση αυτή θεωρείται συγκυριακή και δεν αναμένεται να διαρκέσει για πολύ.

Το πρόβλημα αυτό μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο μέσω της ενεργοποίησης των ίδιων των αγροτών και όχι από τη Διοίκηση : νέες καλλιέργειες, νέες καλλιεργητικές πρακτικές, καλύτερη χρήση των εισροών, στενότερη παρακολούθηση της αγοράς, βελτίωση της ποιότητας, βελτίωση της διαπραγματευτικής τους θέσης κλπ.

Εν περιλήψει, οι προοπτικές της ελληνικής γεωργίας για την επόμενη δεκαετία είναι θετικές, οι πόροι για την άσκηση της γεωργικής πολιτικής είναι εξασφαλισμένοι και τα προβλήματα που ταλαιπωρούν τους αγρότες μπορούν να αντιμετωπισθούν με κοινό νου :

- από πλευράς Διοίκησης : αναβάθμιση διοικητικών υπηρεσιών, καλύτερη γνώση του αντικειμένου, σωστή εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, επανακαθορισμός των σχέσεων Πολιτείας – συνεταιριστικών οργανώσεων και προβολή της εφαρμοζόμενης αγροτικής πολιτικής,
- από πλευράς αγροτών : στενότερη παρακολούθηση και προσαρμογή στις τάσεις της αγοράς.

Όπως προαναφέρθηκε, η ελληνική γεωργία έχει προ πολλού περάσει από το παραδοσιακό στάδιο στην εντατικοποίηση. Το μοντέλο της για τις επόμενες δεκαετίες δεν μπορεί παρά να είναι η συμβολαιακή, συμμετοχική, ποιοτική γεωργία που σέβεται το περιβάλλον και τις απαιτήσεις της κοινωνίας⁶. Το παρόν σημείωμα δεν αναφέρεται σε θέματα πολιτικής για κάθε επιμέρους τομέα (δάση, αλιεία, υδατικοί πόροι, διαρθρώσεις παραγωγής κ.λ.π.) αλλά στις προϋποθέσεις επιτυχίας των μέτρων πολιτικής.

Φυσικά, η υλοποίηση των προτεινόμενων θα συναντήσει σφοδρή αντίδραση από συντεχνίες και μέρος του πολιτικού κόσμου ασχέτως κομματικής τοποθέτησης. Κατά τα άλλα είτε παραμένουμε στη σημερινή κατάσταση και βλέπουμε τον αγροτικό τομέα να φθίνει είτε προχωράμε μέσα από μια επώδυνη σύγκρουση σε κάτι καλύτερο.

⁶ Αρβανιτάκης Β. – Κορασίδης Μ.

Σημειώνεται τέλος ότι οι περισσότεροι Υπουργοί Γεωργίας της τελευταίας 25ετίας ήταν χαρισματικά άτομα τα οποία όμως, κατά κανόνα, δεν συγκρούστηκαν με τα κακώς κείμενα του κατεστημένου. Από την άλλη πλευρά είναι ευνόητο ότι μια προσπάθεια διοικητικής εξυγίανσης στην άσκηση της αγροτικής πολιτικής θα αποτύγχανε εάν δεν συνοδεύονταν ταυτόχρονα από μία γενικότερη προσπάθεια εξυγίανσης της Διοίκησης σε όλους τους τομείς άσκησης της κυβερνητικής πολιτικής.

Δ. Ν. Μπουρδάρας
Ειδικός Σύμβουλος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

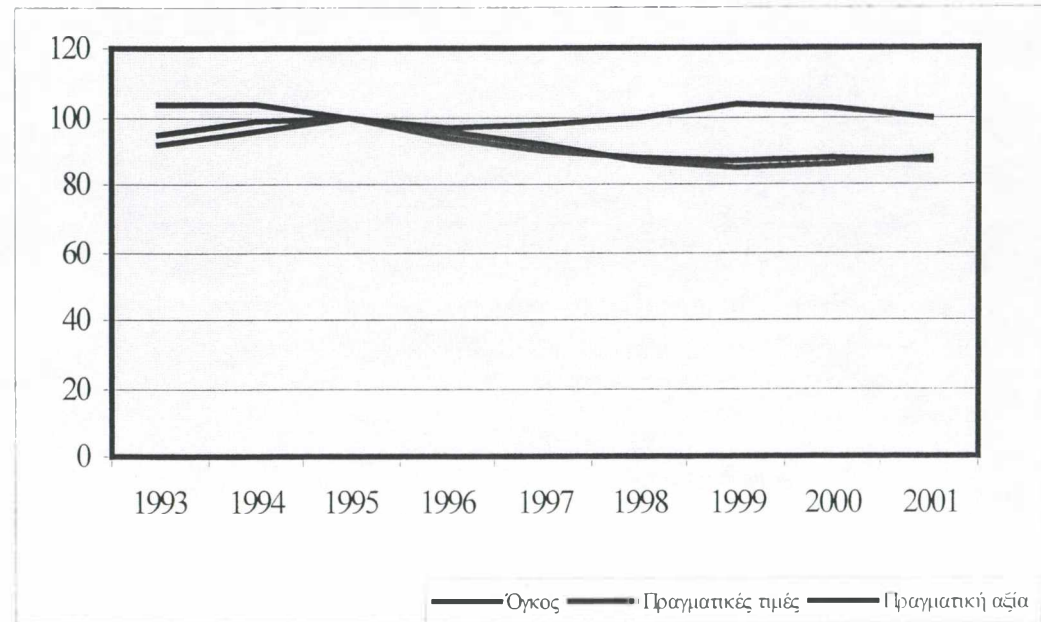
1. Δείκτης όγκου, τιμών, αξίας γεωργικής παραγωγής
2. Μακροοικονομικά μεγέθη ελληνικής γεωργίας
3. Εργατικό δυναμικό στο γεωργικό τομέα
4. Δείκτης αγροτικού εισοδήματος
5. Εισπράξεις FEOGA – Εγγυήσεις 2002
6. Καταλογισμοί – Αναστολές πληρωμών από την εφαρμογή της Κ.Α.Π.
7. Δανειοδότηση αγροτικού τομέα
8. Επιτόκια Α.Τ.Ε.
9. Εξωτερικό εμπόριο γεωργικών προϊόντων
10. Γ' Κ.Π.Σ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΓΚΟΥ, ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΤΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Δείκτες με βάση το «1995» = 100

Έτος	Όγκος	Πραγματικές τιμές	Πραγματική αξία
1993	92	103	95
1994	96	103	99
1995	100	100	100
1996	97	96	94
1997	98	92	90
1998	100	87	88
1999	103	85	87
2000	102	86	88
2001	100	88	87



Στις πραγματικές τιμές και αξία συμπεριλαμβάνονται και οι επιδοτήσεις στην παραγωγή.

Πηγή : Eurostat/New Cronos/5/cosa/ea/17.4.03

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

σε εκατ. €

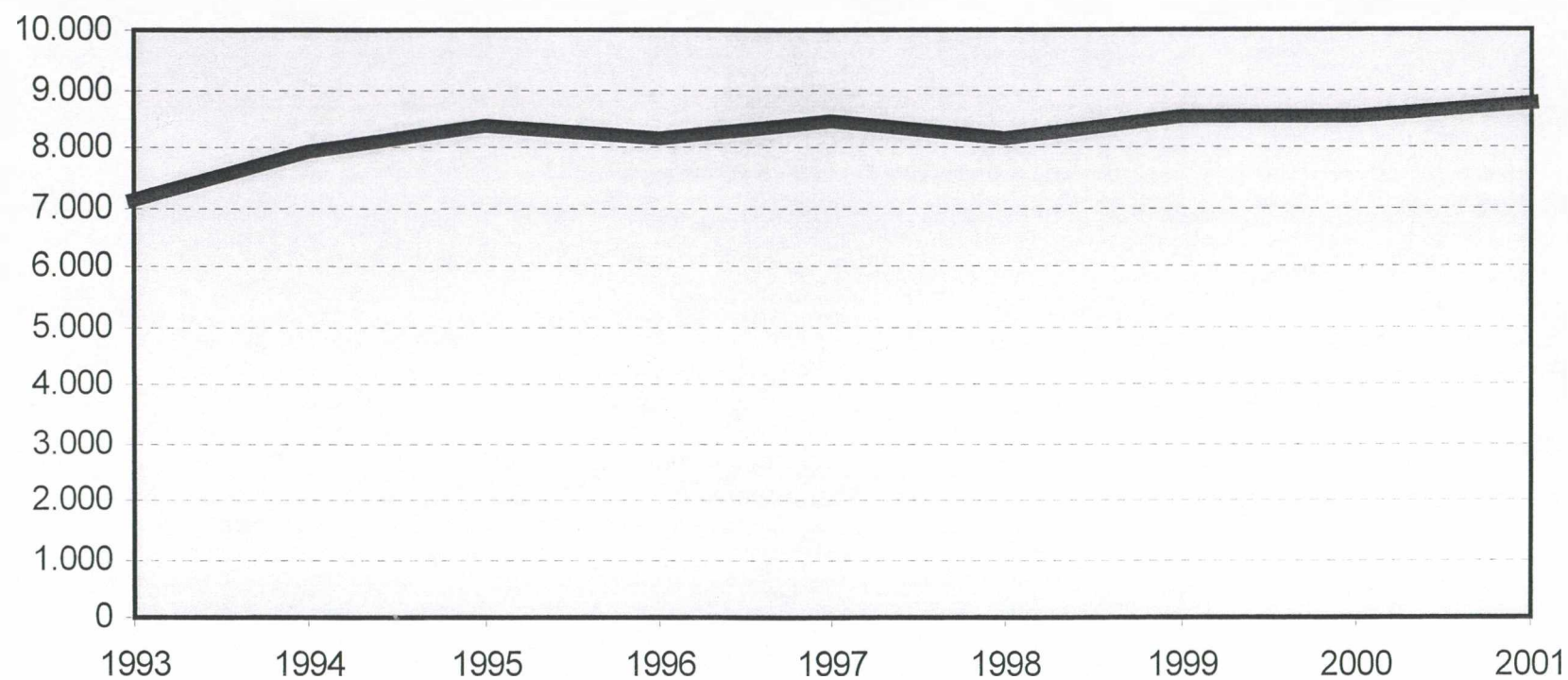
Έτος	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Αξία γεωργικής παραγωγής χωρίς επιδοτήσεις	7.699	8.297	8.856	8.867	9.155	8.447	8.845	9.168	9.327
Επιδότησεις στην παραγωγή	2.178	2.385	2.377	2.313	2.263	2.503	2.470	2.344	2.350
Αξία γεωργικής παραγωγής με επιδοτήσεις	9.868	10.670	11.224	11.173	11.407	10.935	11.299	11.492	11.655
Ενδιάμεση κατανάλωση	2.779	2.724	2.834	2.991	2.950	2.765	2.791	2.949	2.887
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	7.089	7.945	8.389	8.182	8.457	8.169	8.508	8.543	8.768
Καθαρή προστιθέμενη αξία	6.587	7.386	7.778	7.540	7.829	7.567	7.892	7.950	8.175
Λοιπές επιδοτήσεις	267	302	201	311	220	214	307	312	297
Ημερομίσθια	396	408	442	432	413	375	363	352	344
Ενοίκια	252	266	285	296	301	282	289	297	300
Τόκοι	465	451	610	425	404	386	368	333	282
Εισόδημα από οικογενειακή εργασία	5.648	6.381	6.463	6.510	6.742	6.579	7.005	7.132	7.421
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	674	685	690	752	861	910	997	1.098	1.052

1
2641 α

Για τη μεθοδολογία βλ. σελ. 4

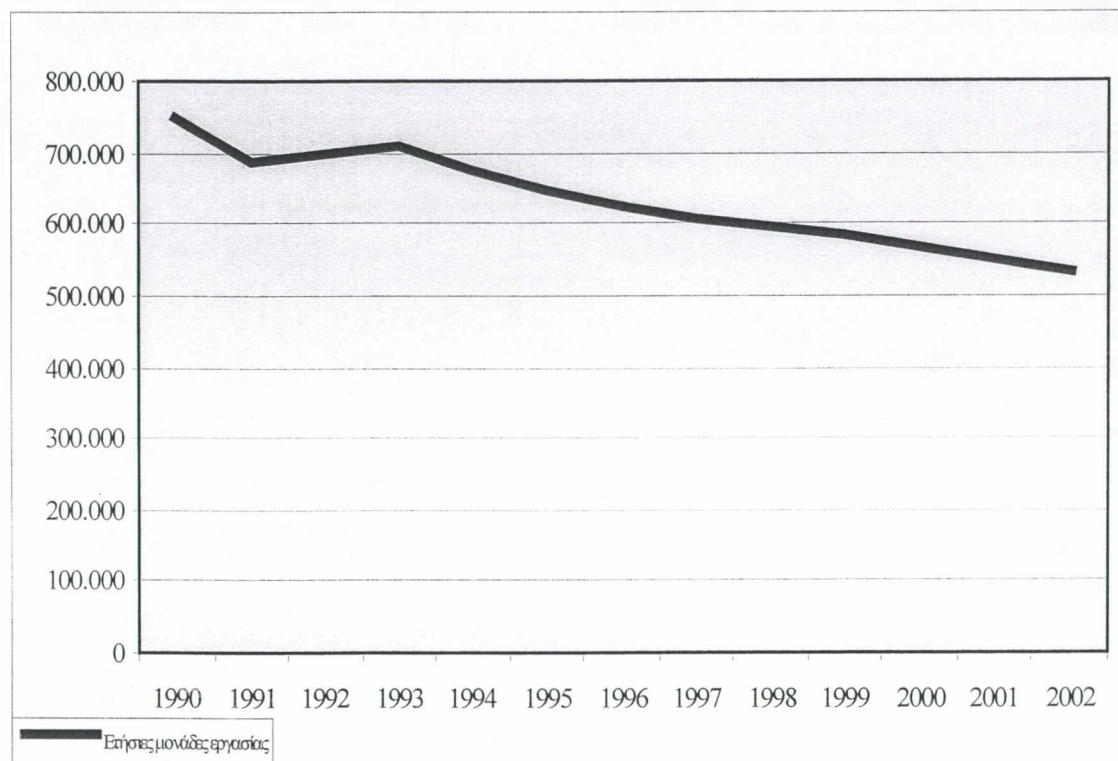
Πηγή : Eurostat/New Cronos/ea/17.4.03

Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (εκατ. Ευρώ)



ΠΙΝΑΚΑΣ 3
ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΣΤΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ
(ετήσιες μονάδες εργασίας)

Έτος	Ετήσιες μονάδες εργασίας
1990	746.100
1991	687.200
1992	696.700
1993	707.900
1994	675.300
1995	644.600
1996	624.400
1997	604.800
1998	595.000
1999	585.500
2000	568.200
2001	551.500
2002	535.600

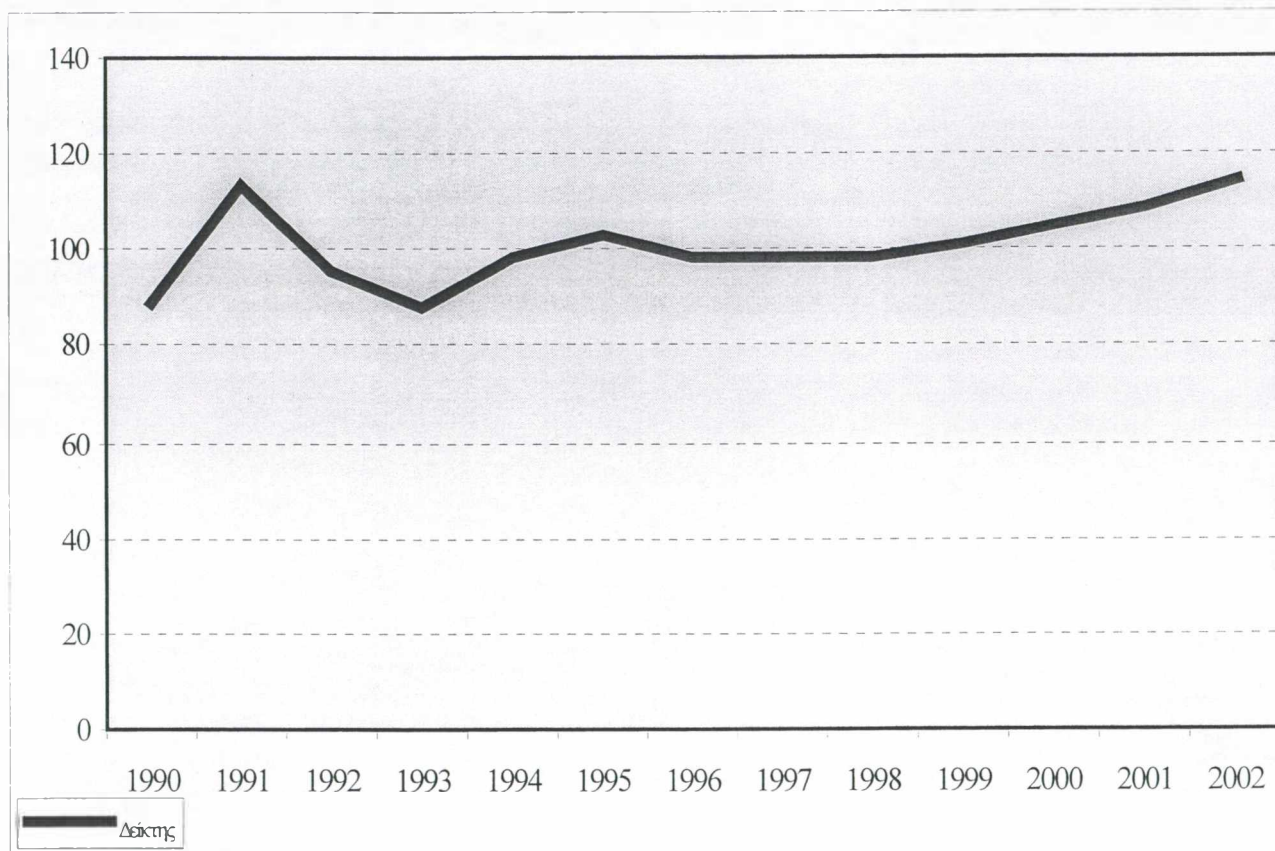


Πηγή : Eurostat/New Cronos/cose/ali/17.4.03

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Δείκτης με βάση το «1995» = 100

Έτος	Δείκτης
1990	88,8
1991	113,5
1992	95,8
1993	88,0
1994	98,8
1995	103,1
1996	98,2
1997	98,5
1998	98,7
1999	101,0
2000	105,1
2001	109,0
2002	114,9



Κατά κεφαλή αγροτικό εισόδημα : πραγματικό εισόδημα συντελεστών της παραγωγής
ανά ετήσια μονάδα εργασίας

Πηγή : Eurostat, Statistics in Focus 9/2003

ΠΙΝΑΚΑΣ 5
ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ FEOGA – ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ 2002
σε εκατ. €

Σιτηρά, ρύζι	516
Ελαιόλαδο	565
Βαμβάκι	570
Οπωροκηπευτικά	232
Καπνός	369
Βόειο	84
Αιγοπρόβειο	132
Νήσοι Αιγαίου	26
Πρόωρη συνταξιοδότηση	97
Εξισωτική αποζημίωση	47
Λοιπά	84
-----	-----
Σύνολο	2.722
Καταλογισμοί – αναστολές	- 88
-----	-----
Γενικό Σύνολο	2.634

Πηγή : ΟΠΕΚΕΠΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΙ – ΑΝΑΣΤΟΛΕΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΑΠΟ ΦΕΟΓΑ - ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ

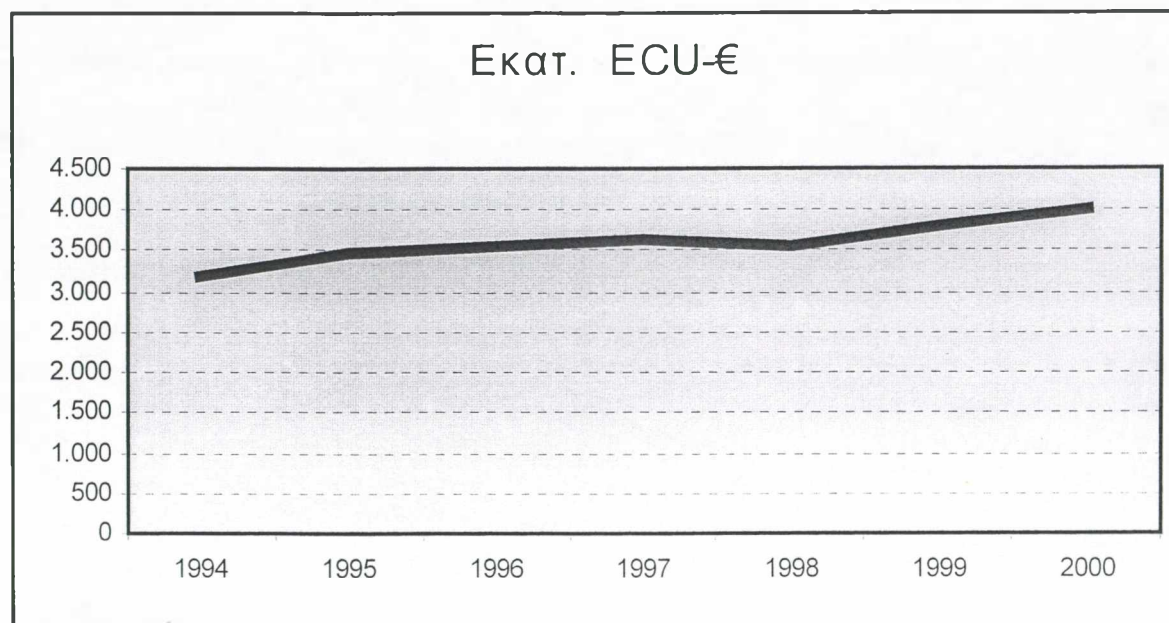
(Κοινοτικά πρόστιμα)

Έτος	Εκατ. ECU- €
1994	19
1995	104
1996	35
1997	100
1998	32
1999	88
2000	168
2001	36
2002	88

Πηγή : ΟΠΕΚΕΠΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 7
ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ – ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ

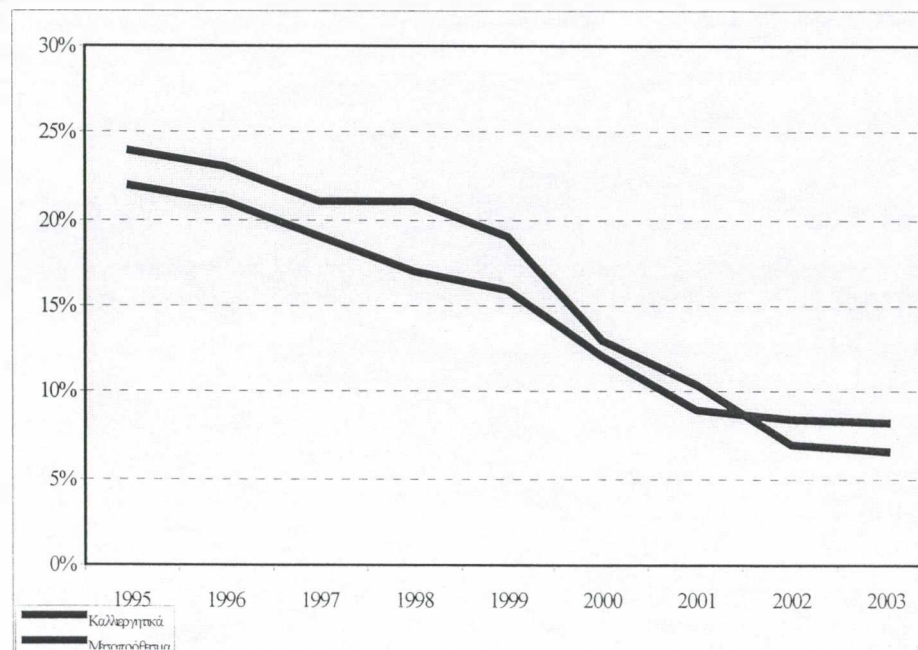
Έτος	Εκατ. ECU-€
1994	3.179
1995	3.460
1996	3.543
1997	3.643
1998	3.548
1999	3.791
2000	3.990



Πηγή : ΕΣΥΕ/Στατιστική
 Επετηρίδα 2001 (επεξεργασία)

ΠΙΝΑΚΑΣ 8
ΒΑΣΙΚΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ Α.Τ.Ε. ΠΡΟΣ ΑΓΡΟΤΕΣ

Έτος (Ιανουάριος)	Καλλιεργητικά	Μεσοπρόθεσμα
1995	24%	22%
1996	23%	21%
1997	21%	19%
1998	21%	17%
1999	19%	16%
2000	13%	12%
2001	10,5%	9%
2002	7%	8,5%
2003	6,5%	8,25%



Οι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες επιδοτούνται

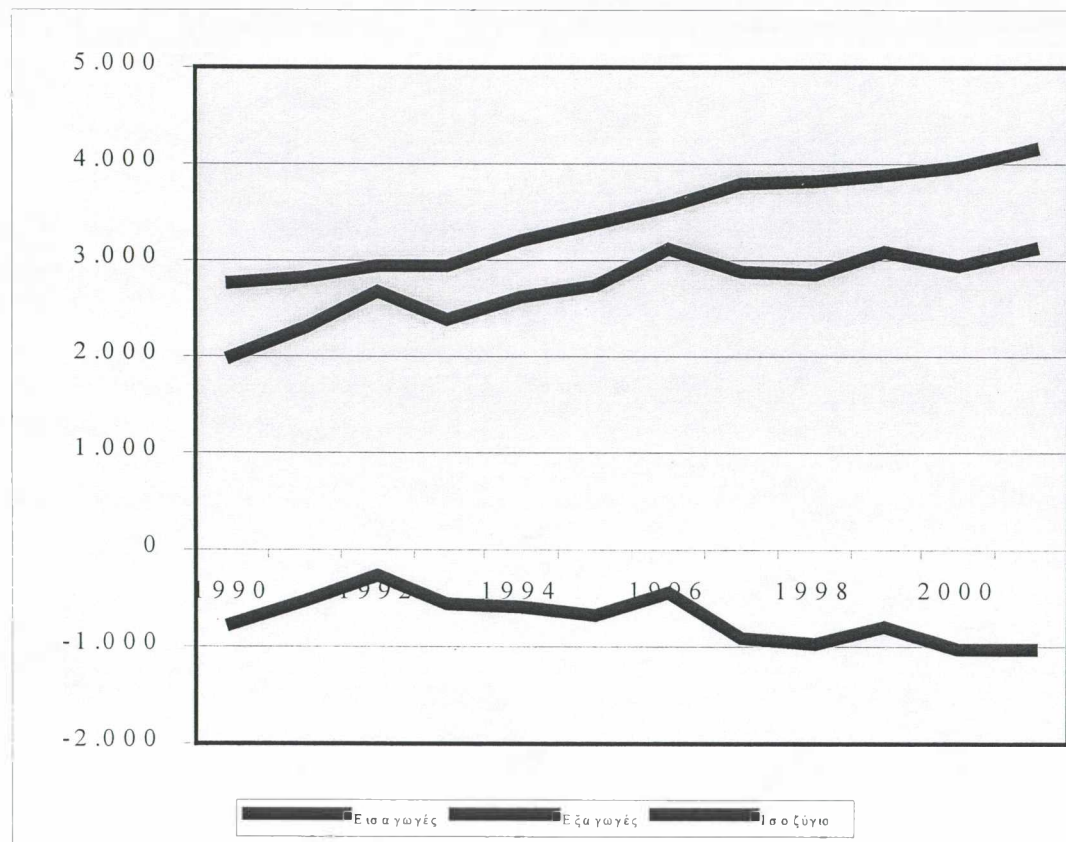
- για τα καλλιεργητικά δάνεια με 2 εκατοστιαίες μονάδες
- για τα μεσοπρόθεσμα με 1 εκατοστιαία μονάδα

Πηγή : Α.Τ.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

σε εκατ. ECU-€

Έτος	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Ισοζύγιο
1990	2.770	2.001	-769
1991	2.816	2.295	-523
1992	2.942	2.667	-275
1993	2.939	2.383	-556
1994	3.204	2.627	-577
1995	3.388	2.721	-667
1996	3.555	3.119	-436
1997	3.798	2.886	-911
1998	3.816	2.857	-960
1999	3.881	3.075	-806
2000	3.963	2.931	-1.032
2001	4.138	3.106	-1.032



Πηγή : Υπ.Γεωργίας

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ ΤΡΙΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης – εκατ. € 1.776
Ανασυγκρότησης της Υπαίθρου

εκ των οποίων

- | | | |
|---|---------|-----|
| ▪ Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και μέτρα υπέρ των ομάδων παραγωγών. | ” | 380 |
| ▪ Μεταποίηση και εμπορία γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων. | ” | 392 |
| ▪ Νέοι γεωργοί. | ” | 255 |
| ▪ Ενημέρωση, κατάρτιση, προώθηση εξαγωγών, εργαστήρια, φυτοπροστασία. | ” | 81 |
| ▪ Στήριξη κτηνοτρόφων, βιολογική καταπολέμηση ασθενειών. | ” | 35 |
| ▪ Εγγειοβελτιωτικά, γενετικό υλικό, εδαφολογικός χάρτης, αντιμετώπιση ζημιών από θεομηνίες. | ” | 295 |
| ▪ Ανάπτυξη αγροτικού χώρου (εγγειοβελτιωτικά, εμπορία, ανακαίνιση χωριών, υδατικοί πόροι, υποδομές, τουρισμός, βιοτεχνία, περιβάλλον, μεταποίηση, βασικές υπηρεσίες). | εκατ. € | 311 |

Έγγραφο Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης: εκατ. € 2.686

εκ των οποίων

- | | | |
|---|---|-------|
| ▪ Πρόωρη συνταξιοδότηση | ” | 1.150 |
| ▪ Εξισωτική αποζημίωση (ορεινές-προβληματικές περιοχές) | ” | 955 |
| ▪ Περιβάλλον | ” | 400 |
| ▪ Δάσωση γεωργικών εκτάσεων | ” | 165 |

Leader + εκατ. € 253

(τουρισμός, βιοτεχνία, ποιότητα, πολιτιστική κληρονομιά)

<i>Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας</i>	εκατ. €	320
εκ των οποίων		
▪ Απομάκρυνση σκαφών	”	65
▪ Αντικατάσταση σκαφών	”	37
▪ Υδατοκαλλιέργειες, λιμένες, μεταποίηση, εμπορία	”	123
▪ Άλλα μέτρα (παράκτια αλιεία, κοινωνικά μέτρα κ.λ.π.)	”	56
<i>Γεωργικό σκέλος 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων,</i>	εκατ. €	1.478
εκ των οποίων		
▪ Γεωργία	”	1.374
▪ Αλιεία	”	104
<i>Γενικό Σύνολο δημόσιας δαπάνης</i>	εκατ. €	6.513